

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Matkailun koulutusohjelma

Veera Riikonen & Elisa Sulkinoja

**SYNKKÄ MATKAILU – MATKAILIJAN HENKILÖKOHTAINEN
KOKEMUS**

Opinnäytetyö
Tammikuu 2016

OPINNÄYTETYÖ
Tammikuu 2016
Matkailun koulutusohjelma

Sirkkalantie 12 A
80100 JOENSUU
013 260 600

Tekijät
Veera Riikonen, Elisa Sulkinoja

Nimeke
Synkkä matkailu – Matkailijan henkilökohtainen kokemus

Tiivistelmä

Synkkä matkailu ei ole ilmiönä uusi, mutta akateeminen kiinnostus kohteita ja tutkimuksia kohtaan on verrattain uusi ilmiö. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä synkkä matkailu (Dark Tourism) on ja kuinka moniulotteisesta ja henkilökohtaisesta matkailumuodosta on kyse. Synkän matkailun vaikutukset ja motiivit perustuvat pitkälle jokaisen matkailijan henkilökohtaisiin lähtökohtiin ja tunteuksiin.

Opinnäytetyö pohjautuu kirjallisuuteen ja haastatteluun. Puolistrukturoituihin haastatteluihin osallistui seitsemän henkilöä, jotka valittiin tutkijoiden lähipiiristä. Työssä on esitelty seuraavia osa-alueita: Plogin psykograafiset matkailijatyypit, synkän matkailun käsite ja tulkinta, työntö- ja vetovoimatekijät, synkkä matkailu osana kulttuurimatkailua, seitsemän synkkää kohdetta, eettisyys ja median vaikutus synkkään matkailuun. Lisäksi olemme esitelleet lukijalle synkän matkailun kohteita ja luokittelimme ne eri synkkyysasteisiin.

Kieli
suomi

Sivuja 50

Asiasanat

Synkkä matkailu, Dark Tourism, Keskitysleirit, Poorism, Kulttuurimatkailu

THESIS
January 2016
Degree Programme in Tourism

Sirkkalantie 12 A
80100 JOENSUU
013 260 600

Authors

Veera Riikonen, Elisa Sulkinoja

Title

Dark Tourism – A Tourist’s Personal Experience

Abstract

Dark Tourism is not a new phenomenon but the appearance of academic interest towards the attractions and research is relatively new. The purpose of this study was to find out what dark tourism is and how multidimensional and personal form of travel dark tourism is. The motives and impacts of dark tourism are based on each tourist’s personal background and feelings.

This thesis is based on literature on dark tourism and on interviews. Seven people took part in a semi-structured interview. The thesis comprises the following sections: Plog’s theory of tourism motivation, the concept and interpretation of dark tourism, push and pull factors of dark tourism, dark tourism as a part of culture tourism, seven dark attractions, ethicalness, and the impact of media on dark tourism. In addition, various dark tourism attractions are introduced for the reader and the attractions are categorized into different shades of dark tourism.

Language

Finnish

Pages 50

Keywords

Dark Tourism, Black Tourism, Concentration camp, Poorism, Cultural Tourism

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Opinnäytetyön tietoperusta ja menetelmät	6
2.1	Viitekehys	6
2.2	Haastattelu.....	9
3	Psykograafiset matkailijatyypit	10
4	Synkän matkailun tulkinta	11
5	Kulttuurimatkailu	13
5.1	Kulttuurimatkailu määritelmä.....	13
5.2	Kulttuuriperintömatkailu	14
5.3	Synkkä matkailu osana kulttuurimatkailua	15
6	Synkän matkailun motiivit ja seuraukset	16
6.1	Matkailijan odotukset ja henkilökohtainen kokemus	16
6.2	Matkustusmotiivit	18
6.3	Katharsis.....	19
8	Synkän matkailun attraktiokategoriat	23
9	Seitsemän synkkää kohdetta	25
9.1	Synkät huvipuistot (Dark Fun Factories).....	25
9.2	Synkät näyttelyt (Dark Exhibitions)	26
9.3	Synkät vankityrmät (Dark Dungeons)	27
9.4	Synkät leposijat (Dark Resting Places).....	28
9.5	Synkät pyhätöt (Dark Shrines)	29
9.6	Synkät konfliktialueet (Dark Conflict Sites)	30
10	Eettisyys haasteena kohteissa.....	31
10.1	Näkemyserot.....	31
10.2	Pohjois-Irlannin kulttuuriperintö.....	32
11	Median vaikutus synkkään matkailuun.....	33
12	Synkän matkailun tulevaisuus ja kaupallistuminen	35
13	Länsimainen suhtautuminen kuolemaan.....	36
14	Kohteet	38
14.1	Kohteiden tulkinta	38
15	Keskitysleirit, Euroopan synkät pääkohteet	39
15.1	Auschwitz.....	40
15.2	Dachau	43
15.3	Sachsenhausen	44
16	Poorism.....	45
17	Haastattelun helmet	46
18	Synkkä matkailu Suomessa	49
19	Pohdinta.....	50
20	Lopuksi	54
	Lähteet.....	56

1 Johdanto

Maailma on täynnä paikkoja, joissa monet ovat menettäneet henkensä ja joutuneet kamppailemaan elämänsä puolesta. Synkäksi matkailuksi tässä työssä kutsumamme ilmiö (Dark Tourism) hyödyntää kuolemaan, kärsimykseen ja tragedioihin liittyviä kohteita matkailussa, eli vetovoimatekijöinä toimivat edellä mainitut asiat. (Koutonen 2012.) Synkkää matkailua on tapahtunut niin kauan kuin ihmiset ovat matkustaneet. Heitä ovat kiinnostaneet kohteet ja tapahtumat, joihin liittyy kuolemaa, kärsimystä, väkivaltaa ja katastrofeja. (Sharpley & Stone, 2009, 9.) Ensimmäisinä synkän matkailun muotoina voidaan pitää Rooman gladiaattoritaisteluita ja keskiajan julkisia teloituksia, joita ihmiset matkustivat katsomaan pitkienkin matkojen päästä. Nykyinen synkkä matkailu keskittyy kohteisiin, jossa on ollut kuolemaa ja kärsimystä, tai missä kuolleita muistellaan

Synkkiin kohteisiin matkustavat henkilöt hakeutuvat tietoisesti paikkoihin, jotka herättävät ikäviä tuntemuksia. Tässä opinnäytetyössä tarkastelemme synkkää matkailua. Englanniksi matkailun muotoa kutsutaan nimillä dark tourism, black tourism, grief tourism ja thanatourism. Thanatourism juontaa juurensa Thanatokseen, Kreikan mytologian kuoleman jumala. Dark Tourism, minkä me suomennamme työssämme synkäksi matkailuksi, on suomennettu myös mustaksi matkailuksi tai tummaksi matkailuksi.

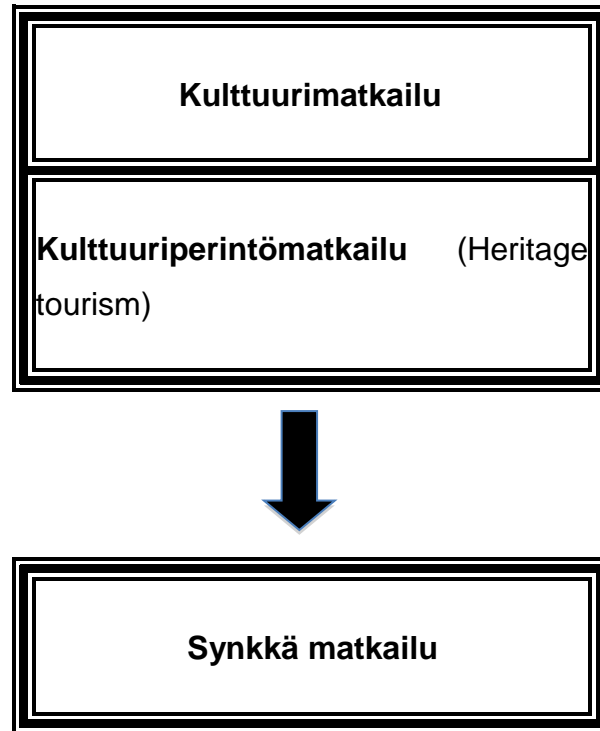
Opinnäytetyön tavoitteena on kertoa, mitä synkkä matkailu on ja millaisia ovat synkän matkailun kohteet Euroopassa. Minkälaisia ovat synkän matkailun kohteet ja miksi turistit haluavat vierailla niissä? Mikä synkän matkailun kohteissa matkailijoita kiehtoo ja minkälaisia tunteita tai ajatuksia synkän matkailun kohteet turisteissa herättävät? Pohdimme opinnäytetyössä myös median vaikutusta synkkään turismiin. Lähtökohtana aiheen valintaan on henkilökohtainen kiinnostus synkkää matkailua kohtaan sekä, omakohtaiset kokemukset synkistä matkailukohteista. Aiheesta ei ole tähän mennessä paljon suomenkielistä tutkimusta, mutta opinnäytetöitä on synkästä matkailusta tehty ja aihetta on käsitelty eri näkökulmista (esimerkiksi Tahvanainen 2014.) Aihe on kuitenkin mielenkiintoi-

nen ja uusi. Tässä opinnäytetyössä voimme karkeasti määritellä synkän matkailun ja sen kohteet siten, että sillä on jokin merkitys tänä päivänä ihmiskuntaan ja kohteen taustalla on todellinen tapahtuma.

2 Opinnäytetyön tietoperusta ja menetelmät

2.1 Viitekehys

Akateeminen kiinnostus synkän matkailun kohteita ja synkän matkailun tutkimusta kohtaan on verrattain uusi ilmiö (Sharpley & Stone 2009, 9) ja synkän matkailun taloudelliset vaikutukset ja merkitys matkailualalle on alettu huomata ja ymmärtää vasta viime vuosikymmenien aikana. (Foley & Lennon 2000, 3). Esittelemme ensiksi kaavion (kuvio 1.), joka auttaa hahmottamaan, mistä synkässä turismissa on kyse ja kuinka monimuotoista se on.

Taistelukentät ja konfliktialueet (Battlefield tourism)	Rikosmatkailu (Crime tourism)	Katastrofimatkailu (Disaster tourism)	Surumatkailu (Funerary tourism)	Muistelumatkailu (Memorial tourism)	Thanatourism
---	--------------------------------------	--	--	--	---------------------

Kuvio 1.

Opinnäytetyö on luonteeltaan kirjoituspöytä tutkimus, johon olemme liittäneet puolistrukturoidun haastattelun. Kirjoituspöytä tutkimuksessa käytämme hyväksenne jo olemassa olevia lähteitä ja analysoimme niitä. Haastattelimme muutamia henkilöitä heidän kokemuksistaan synkän matkailun kohteissa, jotta saimme opinnäytetyöhömme myös aitoja ja henkilökohtaisia matkakokemuksia. Haastatteluiden avulla saimme vastauksia kysymyksiimme, minkälaisia tunteita synkissä kohteissa vierailu matkailijoissa aiheuttaa ja mitä kohteista jää mieleen. Haastattelujen tarkoituksena oli myös selvittää, miksi ihmiset matkustavat

synkkiin kohteisiin. Matkailukohteen synkkyys riippuu matkailijan henkilökohtaisesta kokemuksesta ja matkustusmotiveista.

Pääasiallinen syy on luoda perusta sille, kuinka henkilökohtaisesta matkailun muodosta on kyse. Tutkimuskirjallisuudesta vastausta ei löydy, sillä synkän matkailun vaikutukset ja motiivit perustuvat pitkälle jokaisen matkailijan henkilökohtaisiin lähtökohtiin ja tuntemuksiin. Tietoperusta rakentuu opinnäytetyössä synkkää matkailua käsittelevästä kirjallisuudesta, jota olemme laajentaneet yhdistelemällä useita lähteitä. Richard Sharpleyn ja Philip R. Stonen teos *The Dark Side Of Travel* (2009), sekä John Lennonin ja Malcolm Foleyn teos *Dark Tourism, The Attraction of death and disaster* (2000) ovat antaneet meille hyvän tietoperustan opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyössä havainnollistetaan kohteiden monimuotoisuutta ja sitä, kuinka ne voidaan määritellä Philip R. Stonen attraktiokategorian mukaan. Lähes kaikki kirjallisuus on englanniksi, joten olemme tehneet käännöksiä määritelmistä suomen kieleen. Olemme ottaneet mallia suomennoksiin aiemmin tehdyistä opinnäytetöistä, joissa on käytetty lähdemateriaalina Stonen kirjallisuutta.

Turun Yliopiston tutkija Tuomas Hovi on väitöstutkimuksessaan perehtynyt Dracula-turismiin ja kulttuuriperintöturismiin Romaniassa. Turismin tutkimuksessa häntä kiinnostaa erityisesti synkkä turismi. (Hovi 2015). Hovin väitöskirja "Heritage through Fiction? Dracula Tourism in Romania" (Hovi 2014.) Kreivi Dracula liittyy synkkään kulttuuriperintöön, vaikka perustuukin osittain fiktion. Kreivi Draculan seikkailuista on tehty useita elokuvia ja kirjoja. Olemme rajanneet maantieteellisesti alueen Eurooppaan ja Lähi-itään, joista löytyy laajalti erilaisia kohteita, jossa vetovoimatekijänä toimii jokin synkän matkailun attraktio. Vaikka tutkimusmateriaali on muutoin rajattu edellä mainittuihin raameihin, käytämme haastattelussa henkilöiden kokemuksia ympäri maailmaa. Synkän matkailun matkailijamäärä on vielä suhteellisen pieni ja haluamme saada tietää mahdollisimman laajasti, kuinka kukin henkilö kokee synkän turismin. Synkän matkailukohteet herättämät tunteet eivät ole riippuvaisia kohteen maantieteellisestä sijainnista.

Synkän matkailun määritelmä ja sen teoria hakevat vielä uomiaan, ja synkän matkailun pioneereina toimivat tällä hetkellä Institute Dark Tourism Research-tutkimuskeskus Iso-Britanniassa Central Lancashiren yliopistossa (Institute For Dark Tourism Research 2011) ja aiemmin useasti mainittu Philip R. Stone, joka on määritellyt synkkää turismia eri kategorioihin käyttäen apunaan tummuusasteita synkimmästä valoisampaan. (Dale & Robinson 2011, 207.)

2.2 Haastattelu

Haastattelu oli avoin teemahaastattelu. Vastaaminen haastatteluun oli vapaa-
muotoista. Haastattelut toteutettiin sähköpostilla. Lähestyimme haastateltavia
joko kasvotusten tai sähköpostilla ja kysyimme olisiko heillä kiinnostusta osallis-
tua haastatteluun. Vastaukset kysymyksiin saatiin kirjallisessa muodossa.
Haastateltavia pyydettiin kuvailemaan kokemaansa matkakohteissa, joten ky-
symykset eivät olleet johdattelevia. Kysymykset eivät vapaamuotoisessa haas-
tattelussa rajoita informaation laatua, ja saadun aineiston perusteella voidaan
tulkita vastauksia. Haastattelussa saimme kerättyä mielipiteitä ja muisteluita
synkistä kohteista.

Suurin osa haastattelemistamme henkilöistä oli meille tuttuja ennestään. Lisää
haastateltavia löytyi lumipallomenetelmällä. Haastateltavien kautta löytyi lisää
haastateltavia, kun he tiesivät kertoa omista ystävistään, joilla oli kokemuksia
synkistä kohteista. Kaikki suostuivat haastatteluun vapaaehtoisesti. Saimme
haastateltaviin yhteyden vielä jälkikäteen, mikäli halusimme esittää vielä tarken-
tavia kysymyksiä vastauksiin.

Synkän turismin ja kohteiden kokeminen ja niistä saadut elämykset eivät vaihte-
le maantieteellisen sijainnin mukaan, ja olemme käyttäneet haastatteluista saa-
tuja vastauksia konkreettisina esimerkkeinä avaamaan teorioita. Hyödynnä-
me myös kokemuksia Euroopan ulkopuolisista kohteista.

3 Psykograafiset matkailijatyypit

Yksi käytetyimmistä matkailijoiden luokittelumalleista on Plogin (1974) (Cooper 2008, 47.) psykograafiset matkailijatyypit. Teoriassa matkailijat jaotellaan matkailutottumusten ja käyttäytymisen perusteella eri matkailijatyyppeihin. Plog jakoi matkailijat psykologisiin perusteisiin psykosentrikoihin ja allosentrikoihin. (Vuoristo 2001, 45).

Synkissä matkakohteissa käyvät enemmän allosentrikot, jotka etsivät matkoiltaan elämyksiä ja seikkailuja. He ovat itsenäisiä ja aktiivisia matkailijoita, sekä avoimen kiinnostuneita vieraista kohteista ja kohteen kulttuurista ja ihmisistä. He myös etsivät ”epätavallisia” kohteita matkoilleen, mitä synkät matkakohteet ovat. Allosentrikot nauttivat uusista kokemuksista ja elämyksistä. Matkailijat eivät suunnittele matkojaan paljon etukäteen ja tekevät matkajärjestelyt itsenäisesti. He tyytyvät kohtuullisen vaatimattomaan varuste- ja palvelutasoon matkoillaan. Allosentrikot ovat omalla tavallaan myös ”suunnan näyttäjiä”, sillä heidän kokemustensa perusteella uusista matkakohteista tulee ajan myötä tuttuja ja myös psykosentrikoille sopivia matkakohteita. (Vuoristo 2001, 45).

Allosentrikon vastakohtaksi Plog määrittelee psykosentrikot. He ovat toinen äärilaita matkailijatyypeissä. He suosivat tuttuja ja turvallisia matkakohteita ja valmiita matkanjärjestelyitä, kuten matkapaketteja ja seuramatkoja. Psykosentrikko on matkailijana passiivinen ja suosii valmiita liitännäismatkoja kohdealueella, aktiviteetiksi matkalla riittää esimerkiksi auringonotto. Psykosentrikko on yleensä luonteeltaan varauksellinen ja ajatusmaailmaltaan ahtaampi kuin allosentrikko. (Vuoristo 2001, 45).

Suurin osa matkailijoista on midsentrikkoja. Midsentrikot kuuluvat kahden äärimmäistyyppin välimaaston. Heissä on piirteitä niin psykosentrikosta, kuin allosentrikosta. Midsentrikot voivat käydä valmismatkoilla, mutta ovat itse aktiivisia esimerkiksi valitsemaan matkalle aktiviteetteja ja oppimaan paikallisesta väestöstä ja heidän kulttuuristaan. (Vuoristo 2001, 45).

Yhdessä matkailijassa voi olla kummankin eri matkailijatyypin piirteitä ja hän voi käyttäytyä matkoillaan eri tavalla. Lyhyellä viikonloppumatkalla matkailija voi olla psykosentrinen ja esimerkiksi ajan puutteen takia suosia valmismatkaa, jonka puolesta hänen ei itse tarvitse käyttää aikaansa matkan suunnitteluun ja aikaa itse kohteesta nauttimiseen jää enemmän. Sen sijaan pitkällä reissulla samainen matkailija voi olla allosentrikkomainen ja suunnitella matkaansa omatoimisemmin. Matkailijatyypin voi vaihdella myös elämäntilanteen mukaan, esimerkiksi nuorena matkailija on allosentrikkoinen ja uteliaan kiinnostunut ja omatoiminen matkoillaan, kun taas vanhemmiten alkaa etsiä turvallisia ja varmoja ratkaisuja matkojiaan varten ja sitä myötä edustaa matkailijatyypiltään psykosentrikkoa. (Vuoristo 2001, 45, 47).

Plogin teorian mukaan synkistä kohteista kiinnostuneet matkailijat ovat midsentriikkoja ja allosentriikkoja. Synkät matkakohteet tuovat henkisesti raskaita kokemuksia lomamatkalle ja kohteisiin tutustuminen vaatii matkailijalta oma-aloitteisuutta.

4 Synkän matkailun tulkinta

Synkkä matkailu on nimensä mukaisesti pimeämpi puoli turismista verrattuna perinteiseen kulttuurimatkailuun. Dark Tourism -termin alle mahtuu monenlaisia kohteita, jotka jollain tavalla lähes poikkeuksetta liittyvät kuolemaan. Synkkä matkailu sai virallisen termin vasta 1990-luvulla. Dark tourism on muuttanut muotoaan paljon vuosikymmenten saatossa ja tulee muuttumaan kaupallistumisen ja tuotteistamisen myötä. Nykyään tässä matkailumuodossa on mukana myös teatraalinen ja täysin fiktion perustuva puoli. (Lennon & Foley 2004, 11). Synkän matkailun alle voidaan lukea matkat alkaen vierailuista keskitysleireille, joissa jopa sadat tuhannet ihmiset ovat vuosikymmeniä sitten saaneet surmansa. Vastakohtana ovat viihteellistetyt kierrokset kauhujen taloissa, jossa uhkaavia ja vaarallisia tilanteita voidaan seurata turvallisessa ympäristössä ja ikään kuin leikitellä pelon kanssa. (Koutonen 2012). Tässä opinnäytetyössä keskity-

tään enemmän historian aikana tapahtuneisiin kuolemiin, hirmutekoihin ja katastrofeihin. Emme käsittele täysin viihteellisiä ja kaupallistettuja kohteita. Näissä paikoissa hirmuteot ovat vain kehyksenä aidoille tapahtumille. Usein tapahtumapaikka ei ole lähelläkään todellisuutta.

Aitoja hirmutekoja esittelevät kohteet pyrkivät olemaan totuudenmukaisia ja esittelemään katastrofin tai väkivallan teot niin kuin ne ovat tapahtuneet. Näin tapahtumia kohtaan säilyy tietynlainen arvostus ja kunnioitus niitä kohtaan, jotka ovat tragedian myötä menettäneet henkensä tai joutuneet kärsimään. Jos tapahtumista ei ole kulunut huomattavan pitkää aikaa, kuten useita vuosisatoja, tapahtumilla ”pilailu” voi loukata erityisesti niitä ihmisiä, jotka vielä muistavat tapahtumat tai joiden läheiset ihmiset ovat joutuneet ne todistamaan tai kokemaan. (Koutonen 2012). Kohteita täytyy käsitellä ja kehittää asianmukaisesti, ja toiminnan on perustuttava uhrien ymmärtämiseen ja heidän kuolemansa kunnioitukseen. (Sharpley & Stone 2009, 9).

Kuinka eettistä on rahastaa ja mässäillä toisten ihmisten kärsimyksellä? Se, minkä kukin ihmismieli kokee tarpeeksi sykhdyttävänä ja synkkänä, on jokaiselle matkailijalle henkilökohtainen kokemus. Kokemuksia ei ole mahdollisuutta verrata keskenään, koska jokaisella matkailijalla on omat lähtökohtansa ja historiansa. Näin ollen on haastavaa kategorioida, mikä on aitoa ja oikeaa synkkää matkailua. Ihmiset eivät enää lähde vain ”lomamatkalle”, vaan he ovat kiinnostuneita esimerkiksi paikallisesta ruuasta, joka voi olla syy lähteä matkalle ja suurin matkustusmotiivi. Samalla tavalla myös synkät kohteet voivat olla turistin suurin matkustusmotiivi. Voimmeko siis aiempaan verraten sanoa synkän matkailun olevan nousussa vai onko kulttuurimatkailu saanut uusia sisältöjä?

Synkkiä kohteita tulee myös jatkuvasti lisää. Monilla kansoilla on historiassaan ikäviä tapahtumia, joita voidaan hyödyntää synkän matkailun kohteina. Synkkää matkailua on määritelty lukemattomiin muotoihin itsemurhamatkailusta surumatkailuun. Viimeisen sadan vuoden aikana Euroopan kartta on muuttunut paljon. Se johtuu viime vuosisadan aikana käydyistä kahdesta maailmansodasta, joiden myötä valtioita on hajonnut ja uusia on tullut tilalle. Erityisesti toinen maailmansota on ihmisten muistissa, sillä tuohon aikaan tiedot tapahtumista levisi-

vät ihmisten tietoisuuteen tiedotusvälineitten avulla ja sota kosketti monta maata. Toisen maailmansodan ajalta on paljon kohteita, jotka liittyvät synkkään matkailuun. Tunnetuimpia niistä ovat Holokaustiin ja natsi-Saksaan liittyvät kohteet, muistomerkit ja museot.

5 Kulttuurimatkailu

5.1 Kulttuurimatkailu määritelmä

Kulttuuri on aina ollut merkittävä syy matkustaa aina 1700-luvun Grand Tourista saakka. Kulttuuri, perintö ja taiteet ovat olleet ihmisten pääasiallisia matkustusmotiveja vuosisatojen ajan. Kulttuuri ja kulttuuriperintö ovat tulleet niin merkittäväksi osaksi matkailua, että kulttuuriperinnöstä on muodostunut oma matkailuteollisuuden alansa: kulttuuriperintömatkailu, Heritage Tourism. Onko kulttuuri syy matkustaa vai onko itse matkailu kulttuuria? (Timothy & Boyd 2003, 1, Hovin, 2009 mukaan).

Visit Finlandin määritelmässä kulttuurimatkailusta korostuu tavoite luoda elämyksiä, joihin voi tutustua kulttuurisin voimavaroin, oppien niistä ja osallistuen. ”Kulttuurimatkailun voimavaroja ovat kaikki ihmisen aikaansaama ja muokkama; historia, kulttuurimaisemat, rakennettu ympäristö, arkeologiset kohteet, museot, esittävä taide, visuaalinen taide, tapahtumat, käsityö, kieli, maut, perinteet, tavat, arvot, aatteet, elämäntyylit, uskonto, luonteenpiirteet sekä saavutukset tieteessä, taiteessa, teknologiassa ja elinkeinoissa.” (Visit Finland 2016).

Kulttuurimatkailu on tärkeää monesta syystä. Sillä on positiivisia sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia kohteelle. Se luo ja vahvistaa identiteettiä, auttaa vaa- limaan kulttuuriperintöä. Kulttuuri luo harmoniaa, ymmärrystä ja arvostusta ihmisten ja eri kulttuurien välille. (Visit Finland 2014.) Turismin avulla vanhoja kohteita ylläpidetään, ja ne säilyvät tuleville sukupolville kertomaan historian tapahtumista ja säilyttävät kulttuurin elinvoimaisena.

Myös Lennonin ja Foleyn määritelmän mukaan kulttuurimatkailun tarkoitus on oppia toisista kulttuureista ja vahvistaa ihmisten ja eri kulttuureiden välistä ymmärrystä toisistaan. Toisesta kulttuurista oppiminen ja kulttuurilliset ”vaihdokset” voivat tapahtua yhtä hyvin resortissa lomamatkalla kuin taidemuseossa ulkomailla. Ihminen ei voi matkustaa toiseen maahan ja erilaiseen kulttuuriin omaksumatta edes vähän erilaisesta kulttuurista ja välttyä siltä, ettei matkustaminen vaikuttaisi edes joltain osin hänen ajatuksiinsa ja ymmärrykseensä uudesta kulttuurista. Tämän määritelmän mukaan kaikki matkailu on kulttuurimatkailua. (Foley & Lennon, 2000, 7-12).

5.2 Kulttuuriperintömatkailu

Kulttuuriperintö on aina määrittelyjen ja rajanvedon tulos. Kulttuuriperintöä ei ole sellaisenaan olemassa, eikä ole mitään pysyvää. Se on historian osa, aineellinen tai aineeton, mikä määritellään tärkeäksi, säilyttämisen arvoiseksi ja aiemmilta sukupolvilta perityksi. (Hovi 2009). Se voi vaihdella ei aikoina ja samalla tavalla myös historiasta nostetaan esiin tapahtumia aina uuden tiedon valossa ja niitä tulkitaan tämän päivän näkemysten mukaan.

Kulttuuriperintöön voidaan lukea niin aineelliset kuin aineettomat voimavarat, kuten esimerkiksi rakennukset, museoiden esineet, taide, juhlat, festivaalit ja muut kulttuuriset tapahtumat. Kulttuuriperintöön kuuluvat myös perinnemaiset ja luonnonnähtävyydet. (Hovi 2009). Kulttuurimatkailun ja synkkä matkailun välille on Hovin mukaan mahdotonta vetää rajaa. Tutkimamme matkailumuoto on monien mielestä enemmänkin kulttuurimatkailua, eivätkä matkailijat koe siihen liittyvän minkäänlaisia eettisiä kysymyksiä tai koe itseään synkän matkailun harrastajina. Havaitimme ilmiön myös tehdessämme haastattelua, sillä moni matkailija ei kokenut, että heidän matkansa olisi ollut kulttuurimatka tai että heidän kiinnostuneisuutensa esimerkiksi sotahistoriaa kohtaan olisi millään tavalla yhteydessä synkkään turismiin. Monet sotahistoriaan liittyvät kohteet, esimerkiksi sotamuseot, keskitysleirit ja taistelulentät, kuuluvat meidän määritelmäm-

me mukaan synkkään matkailuun. Esimerkiksi vierailut Ranskan tunnetuissa katakombeissa tai Rooman Colosseumilla voivat olla ennemminkin kulttuurimatkailua, vaikka turisti tietäisi kohteen synkän historian.

Kulttuuriperintökohteen autenttisuus on yksi matkailuteollisuuden ja erityisesti kulttuuriperintöturismin tutkimuksessa eniten keskustelua ja kritiikkiä herättäneistä aiheista. Matkailuteollisuudessa on perinteiden käyttö elämyksien tuottamiseksi muodostunut perinneteollisuudeksi. Perinneteollisuus on uhka perinteen autenttisuudelle. Huolena on myös perinteiden kaupallistuminen ja historian ”oikean” aineksen muuttuminen symboliseksi. (Hovi 2009, 8-9) Matkailualalla on perinteisesti pidetty autenttisia kohteita ja autenttisuuden kokemista turistille tärkeänä. Matkailija voi määritellä autenttisuuden itsellensä eri tavalla kuin mitä akateeminen käsitys autenttisuudesta on.

5.3 Synkkä matkailu osana kulttuurimatkailua

Synkän matkailun kokeminen on hyvin monimuotoista, ja siihen vaikuttavat turistin omat ennakko-odotukset ja motiivit matkustaa synkän matkailun kohteeseen. Matkustaako turisti synkkään kohteeseen juuri sen takia, että kohteeseen liittyy kuolemaa ja kärsimystä, joista hän on kiinnostunut, vai liittyykö vierailu ja kiinnostus johonkin laajempaan kokonaisuuteen, esimerkiksi haluun oppia maan tai sen asukkaiden kulttuurista ja historiasta? Aiemmin on todettu Lennonin ja Foleyn näkemyksen mukaan, että kaikki matkailu on kulttuurimatkailua. Matkailu nykyisessä maailmassa on opettavaista viihdettä ja tutustumista omaan itseensä. Matkailija kokee matkallaan henkilökohtaista kasvua ja kehittymistä ihmisenä.

6 Synkän matkailun motiivit ja seuraukset

6.1 Matkailijan odotukset ja henkilökohtainen kokemus

Synkässä matkailussa on myös kyse kulttuurien eroista ja siitä, kuinka jokaisessa kulttuurissa käsitellään esimerkiksi kuolemaa. Edellisen lauseen tarkoituksen avaamiseen käytetään esimerkkinä kulttuurien eroissa ja suhtautumisessa kuolemaan kulttuuria Intiassa verrattuna suomalaiseen kulttuuriin. Oman matkailukokemuksen mukaan Intiassa on tavallista polttaa ruumiita isoissa nuotioissa keskellä kaupunkia joka päivä ja palaneiden ruumiiden hajun voi haistaa pitkälle. Suomalaisen matkailijan silmin teko ja toimintatapa vaikuttavat brutaalilta, jos verrataan kuinka kunnioitettavasti vainajia kohdellaan Suomessa. Kyse ei ole suoranaisesti synkästä matkailusta tässä yhteydessä, vaan tarkoitus on kertoa, kuinka matkailija voi kohdata radikaaleja eroja odottamattomalla tavalla. Matkailija voi myöhemmin pohtia, kokiko hän synkkää matkailua tahattomasti. Suositut kohteet tuovat kävijälleen statusta. Media myös muokkaa kohteita riippuen siitä, millä tavalla kohteista kirjoitetaan ja kerrotaan. Synkän elokuvan kuvauspaikalle matkustaminen voi johtua myös kiinnostuksesta sarjaa, sen henkilöitä ja paikkoja kohtaan, eikä niinkään kuolemaa ja kärsimystä kohtaan. Silloin matkailijan motiivit lähteä matkalle määrittelevät, onko kyseessä synkkää matkailua vai ei.

Erityisesti synkän matkailun kohteisiin matkustavat henkilöt kokevat usein tunnetiloja, joita ei perinteisellä museokäynnillä koe. Tosin tässä yhteydessä tullaan jo aiemmin mainittuihin henkilökohtaisiin kokemuksiin ja ristiriitaan siitä, mitä jokainen yksilö kokee sykehdyttäväksi. Toiselle henkilölle matka Roomassa sijaitsevalle Colosseumille tietäen ja tuntien sen historian voi olla henkisesti pysähdyttävä. Toinen matkailija pysähtyy vasta kun vierailee alle vuosi sitten rauioituneessa kaupungissa, jossa voi vielä aistia pakokauhun ja nähdä asukkaiden henkilökohtaisia tavaroita. Toiset taas määrittelevät synkän turismin tapahtumien raakuuden tai ihmisuhrien lukumäärän perusteella tai sen perus-

teella, kuinka suuri merkitys tapahtumalla on nykypäivänä. Suuren eron kokemusten välille tuottaa se että, tunteeko turisti kohteen historian syväsisesti vai ei.

Turistit aloittavat matkansa etukäteen muodostunut kuva mielessään. Yleensä nämä ennakkokäsitykset ovat muodostuneet suosituista kulttuurin esityksistä ja turistien ilmauksista, omasta historian lähtökohdista ennakkoluuloista, ideologisista arvoista ja tulkinnan kyvystä. Matkailukokemuksen aikana he koko ajan täyttävät aukkoja, muodostavat uudelleen omia käsityksiään ja käyttävät mielikuvitustaan. (White & Frey 2013, 62)

Synkän matkailun kohteita voi vertailla toisiinsa myös sillä perusteella, onvatko kohteet alun perin rakennettu esittämään kuolemaan liittyviä tapahtumia tai tekoja vai onko kohteista myöhemmin tullut synkän matkailun kohteita ”vahingossa”. Esimerkkinä voidaan mainita hautausmaat, kuuluisien henkilöiden kuolinpaikat tai muistomerkit, jotka ovat tulleet turistien mielenkiinnon kohteiksi ”vahingossa” ja saaneet suosiota laajemman yleisön matkailukohteina, vaikka alun perin se ei olisi ollutkaan paikkojen ensimmäinen tarkoitus. (Sharpley & Stone 2009, 13). Esimerkiksi tunnetun henkilön haudalla käyminen saa suuremman merkityksen, kun turisti tietää, että monet muut ovat jakaneet saman kokemuksen ja moni muu tulee myös jatkossa vierailemaan samalla haudalla. (Sharpley & Stone 2009, 18.) Toisaalta kuuluisuuden haudalla vierailu voi olla ensisijaisesti kiinnostusta hänen elämänsä kohtaan eikä niinkään ilmennä kiinnostusta hänen kuolemaansa kohtaan. Silloin tämänkaltaisia hautavierailuja ei voi liittää synkän matkailun piiriin, vaan ennemminkin kulttuurimatkailuun. (Tahvanainen 2014, 19.)

Kuinka laajaa turistien kiinnostus kuolemaa kohtaan on; haluavatko he todistaa toisten kuolemaa, leikkiä kuoleman kanssa vaarallisissa paikoissa, oppia kuuluisien ihmisten kuolemasta vai jotain muuta?. Mikä on alkuperäinen syy vieraila synkissä kohteissa? Miksi ja mitä varten synkät kohteet on perustettu? Onko niillä poliittista vaikutusta? Ovatko ne tehty ja rakennettu oppimista tai viihdettä varten vai onko niistä hyötyä taloudelle. (Sharpley & Stone 2009,14)

6.2 Matkustusmotiivit

Matkailijat eivät vieraile synkissä kohteissa tarkoituksenaan saada käynniltään viihdettä, huvittelua tai nautintoa, vaikka kohde olisikin pelkästään turistikohde. Suurimmalle osalle matkailijoista synkkä kohde ei ole ainoa tutustumiskohde matkalla tai edes matkan pääasiallinen syy. (Foley & Lennon 2000, 10) Toisinaan matkailija voi sattumanvaraisesti kokea synkkää matkailua ja tuntea, kuinka jonkin historiallisen paikan tai kohteen tapahtuma vetoaa erityisellä tavalla tunteisiin.

Matkailijan kokemus synkästä kohteesta riippuu myös siitä, onko hän vain ”tavallinen” turisti vai onko hänellä jokin henkilökohtainen muisto kohteesta. Synkän tapahtuman uhrin tai hänen läheisensä kokemus synkkää tapahtumaa esittävistä kohteista on erilainen ja vaikuttaa heihin eri tavalla kuin ihmiseen, jolla ei henkilökohtaista linkkiä kohteeseen ole. Samalla lailla synkissä kohteissa vierailu tuntuu henkilökohtaisemmalta, jos kohde on omassa kotimaassa tai siihen liittyy oman maan kansalaisten kuolemaa tai kärsimystä. Aihe tulee lähelle matkailijan omaa elämää. (Foley & Lennon 2000, 167–169). Kokemus on riippuvainen siitä, kuinka matkailija tuntee ja tietää kohteen historian, sillä jos matkailija on jo aiemmin ollut tietoinen siitä, mitä kohteessa on tapahtunut, voivat tunnelmat olla paikan päällä erilaiset kuin matkailijalla, joka sattumanvaraisesti päätyy kohteeseen. Näin voi käydä varsinkin kohteissa, jossa ei konkreettisesti ole nähtävillä esimerkiksi esineitä tai tavaroita tapahtuma ajoilta.

Synkät kohteet tuovat matkailijoille elämyksiä. Elämys on moniaistinen, merkittävä ja unohtumaton kokemus. Elämyksen aikana koettu ja opittu voi johtaa jopa maailmankuvan muuttumiseen. Elämys on aina henkilökohtainen, eikä niitä voida takuuvarmasti kävijöille tuottaa. Synkät kohteet kuitenkin tarjoavat puitteet, joissa elämyksen syntyminen ja kokeminen on mahdollista tai jopa todennäköistä. Yleisimmin synkät kohteet saavat matkailijan hiljentymään. Ikävistä asioista oppiminen saa turistin omiin ajatuksiinsa ja miettimään elämää ja kuolemaa.

Oikeastaan kaikki vapaa-ajan matkailu on elämysmatkailua. Elämykseen vaikuttaa moni asia. Attraktiot tuottavat elämyksiä. Matkan ulkoiset olosuhteet ja muut tapahtumat vaikuttavat koettuun elämykseen. Esimerkiksi kaatosade kohteessa tai riitelevä matkaseura saattaa tehdä elämyksestä negatiivisen, vaikka itse attraktio olisi mielenkiintoinen. Ulkoiset olosuhteet vaikuttavat siihen, minkälainen kuva attraktiosta matkailijalle jää. (Vuoristo 2002, 17.)

Synkissä kohteissa halutaan vieraillla uteliaisuudesta. Toiset haluavat oppia ja ymmärtää historian tapahtumia ja sitä kautta laajempia kokonaisuuksia, kuten maan kulttuuria. Menneiden tapahtumien, olivat ne sitten iloisia tai synkkiä, avulla ymmärrämme nykypäivää ja voimme ennustaa jonkin verran myös tulevaisuutta. Siispä, synkkä turismi tarjoaa väylän katsella nykyisyyttä ja mennyttä, joten kohteiden välittämä viesti muuttuu ajan saatossa.

6.3 Katharsis

Jotkut matkailijat etsivät katharsista vieraillessaan kuolemaan ja tragediaan liittyvissä kohteissa. Katharsis tulee kreikan kielen sanasta, missä se tarkoittaa puhdistumista. Katharsis on tunnetila tai kliimaksi, joka johtaa oman elämän hallintaan, uudistumiseen ja palautumiseen. Kreikassa erityisesti tragediassa esitetyn kärsimyksen herättämä pelko ja sääli puhdistavat lopulta katsojan mielen, eikä hänen tarvitse itse henkilökohtaisesti sitä kokea. (Tieteen termipankki 2016)

Katharsismalli puolestaan kuvaa mediaväkivallan vaikutuksia katsojille: mediaväkivalta toimii puhdistavana kokemuksena, kun katsojat näkevät mediassa kuolemaa ja kärsimystä, he purkavat samalla omia aggressioitaan eikä heidän tarvitse itse toteuttaa väkivallantekoja. Väkivallan katsominen mediassa toimii omien sisäisten jännitteiden laukaisijana. Voisiko sama malli toimia synkässä matkailussa ja synkissä kohteissa vierailussa? Katastrofipaikalla vierailu saa kävijän miettimään sen uhreja ja antamaan sympatiansa heille, mutta toisaalta saa kävijän myös yrittämään ymmärtää syyllisen motiiveja.

7 Työntö- ja vetovoimatekijät

Yksi tärkeä osa-alue opinnäytetyössä on selvittää matkustusmotiveja ja syytä siihen, miksi ihmiset matkustavat synkkiin kohteisiin. Matkailussa työntö- ja vetovoimatekijät ovat aina yksilöllisiä tekijöitä ja jokaisella matkailijalla on oma syynsä lähteä matkalle sekä syy siihen, miksi matkalla valitaan jokin tietty kohde tai reitti, jota pitkin kuljetaan. (Järviluoma 2006, 92.)

Crompton (1979) identifioi empiirisesti seitsemän sosiopsykologista motiivia, jotka toimivat matkailun työntövoimatekijöinä:

1. **Pako** arkiympäristöstä
Matkalle lähdetään siksi, että arkielämä alkaa tuntua ikävyyttävältä ja yksitoikkoiselta. Tästä voisi johtaa tietenkin mielenkiintoisia jatkokysymyksiä. Korostuuko rutiininomaisen työnkuvan omaavissa ammateissa työskentelevillä lomamatkailun eskapistinen luonne? Eroavatko kaupunki- ja maaseutu- ympäristössä asuvien matkustusmotiivit toisistaan?
2. **Itsetutkiskelu** ja **arviointi**
Matkalle lähdetään siksi, että uudet ympäristöt ja tilanteet stimuloivat oman persoonallisuuden/identiteetin etsimistä, arviointia ja muokkaamista.
3. **Rentoutuminen**
Matkalle lähdetään siksi, että se rentouttaa ja laukaisee stressiä. Rentoutuminen on yleensä nimenomaan henkistä laatua, sillä lomamatkailu itsessään voi olla fyysisesti rasittavaa. Matkakohteessa on aikaa harrastuksille, mikä on yksi keskeinen rentoutumisen muoto.
4. **Statuksen** **kohottaminen**
Matkalle lähdetään siksi, että sen avulla on mahdollista saada sosiaalista arvostusta. On hienoa, jos voi sanoa vierailleensa kaikissa Euroopan maissa. Tätä motiivia ei tosin useinkaan tunnusteta.
5. **Mahdollisuus käyttäytyä ilman arkiroolien asettamia rajoitteita.**
Matkalle lähdetään siksi, että matkalla saa tehdä asioita, joita arkiympäristössä pidettäisiin pahennusta herättävinä. Turistikohteissa on luvallista ja jopa sopivaa käyttäytyä lapsekkaasti tai muuten irrationalisesti.
6. **Perhesiteiden tiivistäminen**
Matkalle lähdetään siksi, että se lähentää perheenjäseniä henkisesti ja miksei myös fyysisesti (esim. pitkät automatkat, majoittuminen pienessä mökissä tai hotellihuoneessa). Koska lomamatkalla ei tarvitse huolehtia kotiaskareista tai muista vastaavista velvoitteista, jää aikaa seurustelulle ja yhteisille harrastuksille.

7. Sosiaalisten kontaktien lisääminen Matkalle lähdetään siksi, että matka mahdollistaa uusien ihmissuhteiden solmimisen. Kontakteja voi syntyä niin paikallisiin asukkaisiin kuin kanssamatkustajiinkin kanssakäymisen syvyysasteen vaihdellessa pinnallisesta rupattelusta pysyviin ystävyysuhteisiin.

Työntövoimatekijäksi yksinkertaisesti esitetään suora kysymys: miksi ihmiset lähtevät matkalle? Mitkä ovat niitä syitä, jotka saavat ihmiset matkustamaan? (Järviluoma 2006, 92.) Vapaa-ajan matkustamista kutsutaan usein arkielämässä lomamatkaksi. Lähdetään lomalle, rantalomalle, kaupunkilomalle tai kylpylälomalle. Usein matkalle lähtemisellä on jokin selkeä motiivi, ja usein motiiviksi riittää irtautuminen arjesta ja uteliaisuus. (Järviluoma 2006, 106) Synkkää matkailua ei voida pitää työntövoimatekijänä Järviluoman teorian mukaan, sillä odotukset matkaa kohtaan ovat lähes poikkeuksetta positiiviset ja tuottavat fyysistä sekä henkistä mielihyvää. Synkkä matkailu ei ole työntövoimatekijä, vaan synkkä matkailu ja synkän matkailun kohteet ovat vetovoimatekijöitä. Synkän matkailun vetovoimatekijät vaihtelevat suuresti sen mukaan, minkä matkailija on valinnut päämääräkseen. Synkän matkailun monimuotoisuus muuttaa siis vetovoimatekijöitä sen mukaan, onko matkailija valinnut kohteekseen muistelu- paikan vai jonkin kohteen, joka lukeutuu joukkotuholeireihin. Kohteen tapahtumien raakuus ja historia vaikuttavat myös siihen, onko matkailijan vetovoimatekijänä uteliaisuus, omien rajojen rikkominen vai esimerkiksi kunnioitus ja muistelu.

Vetovoimatekijöiksi määritellään matkan varrella tehdyt päätökset siitä, missä paikoissa vierailaan, ja tekijät, jotka vaikuttavat siihen, miksi kyseinen matkakohde valitaan. Vetovoimatekijöinä voivat toimia luonnon, maisemien ja palveluiden saatavuuden lisäksi historia ja kulttuuri. (Järviluoma 2006, 97.) Historia ja kulttuuri ovat sidoksissa tutkimaamme synkkään matkailuun ja synkän matkailun attraktioihin. Kiinnostus historiaa kohtaan ja intohimo päästä pintaraapaisua syvemmälle toimivat vetonauloina synkälle turismille. Usein julkisiin historian kirjoihin on jäänyt kirjoittamatta karmeuksia, joita on tapahtunut. Tapahtumia saatetaan peitellä ja salaila, mutta aktiivinen turisti ottaa selvää ja saattaa löytää täysin uusia vaiettuja yksityiskohtia tapahtumista tai syitä, jotka ovat johtaneet historiassa kyseenalaisiin tekoihin. Vetovoimatekijöiden ei suinkaan tarvitse olla

salaperäisiä tai ei voida olettaa, että matkailija on aina seikkailunhaluinen ja omatoiminen. Vetovoimatekijänä voi hyvinkin toimia jokin median siivittäjä tapahtuma.

Synkän matkailun vetovoimatekijöitä havainnollistetaan tarkemmin alla olevassa nelikenttäkuviossa (kuvio 2.). Kuvion lisäksi on syytä huomioida, että vetovoimatekijät muokkautuvat sijainnin ja kohteen synkkyyden mukaan. Tässä matkailumuodossa on hyvä muistaa, etteivät pelkästään vetovoimatekijät määrittele kohdetta, vaan myös matkailijan oma tulkinta ja henkilökohtainen kokemus. Kuviossa on kyse tarjonnan ja kysynnän kohtaamisesta sekä siitä, kuinka kohde ja matkailijan tarkoitus löytävät toisensa.

<p>Pale tourism, kalpea turismi Matkailijalla vähäinen kiinnostunut kuolemaa kohtaan Ei tarkoitettu turistinähtävyydeksi Tarjonta tahatonta</p>	<p>Grey tourism supply, harmaan turismin tarjonta Tarkoitukselliset ja puoleensavetävät kohteet Matkailija osittain kiinnostunut synkästä turismista Tarjonta tarkoituksellista</p>
<p>Grey tourism demand, harmaan turismin kysyntä Matkailija kiinnostunut synkästä matkailusta Päättynyt nähtävyydeksi syystä tai toisesta Tarjonta tahatonta</p>	<p>Black tourism, musta turismi Matkailija on aidosti kiinnostunut synkästä matkailusta Kohde on tarkoitettu siihen Tarjonta tarkoituksellista</p>

(kuvio 2.)

(Sharpley, 2011, 19)

Synkkää turismia voidaan jaotella tarjonnan mukaan, mutta yhtä laajoja ovat myös kysynnän syyt. Miksi turistit vierailevat ja ”kuluttavat” synkkiä kohteita? Syytä voivat olla esimerkiksi uteliaisuus, nostalgiset, kansalliset ja patrioottiset syyt, muistelu ja jonkun muiston kunnioittaminen, opetuksellinen kiinnostus, empatia uhreja kohtaan, uutuudenviehätys, autenttisten kohteiden etsiminen, lapsuuden pelkojen voittaminen tai riskinotto.

8 Synkän matkailun attraktiokategoriat

Synkän matkailun attraktiokategoriat synkkyysasteiden mukaan havainnollistetaan mukaillen Philip R. Stonen kaaviota. (Stone 2009, 21.) Synkkyysjärjestelmän mukaan pyritään havainnollistamaan, kuinka moniulotteisesta matkailun muodosta on kyse.

Synkin (Darkest)

- Sijainti tapahtumapaikalla
- Poliittinen vaikutus
- Kriisipaikalle meneminen
- Herättää erityisen paljon ikäviä tuntemuksia
- Herättää eettisiä kysymyksiä
- Vankityrmät, pyhätöt, joukkotuholeirit
- Autenttinen ympäristö
- Matalampi infrastruktuuri turismille

Synkempi (Darker)

- Jäänyt historiaan, merkityksellinen historiallisesti

- Aito sijainti tai aidot tapahtumat
- Poliittinen vaikutus
- Saattaa olla kaupallistettu
- Herättää eettisesti kysymyksiä
- Näyttelyt, vankityrmät, pyhätöt, joukkotuholeirit
- Matalampi infrastruktuuri turismille
- Tarjonta (Ei tarkoituksellinen)

Synkkä

- Opetuksellinen
- Kaupallistettu
- Aito tapahtuma
- Vähemmän poliittista vaikutusta
- Näyttelyt, vankityrmät, pyhätöt, leposijat

Valoisa Light

- Kaupallistettu ja tuotteistettu
- Aito tapahtuma
- Ei välttämättä tapahtumapaikalla
- Vähän poliittista vaikutusta
- Vankityrmät, leposijat, huvipuistot

Valoisampi (Lighter)

- Kaupallistettu ja tuotteistettu
- Ei välttämättä tapahtumapaikalla
- Korkeampi infrastruktuuri turismille
- Tarkoituksenmukainen, tarkoituksella järjestetty
- Vähän poliittista vaikutusta
- Vankityrmät, leposijat, huvipuistot

Valoisin (Lightest)

- Ei poliittista vaikutusta
- Kaupallinen
- Viihteellinen
- Ei välttämättä tapahtumapaikalla
- Epäautenttinen ympäristö
- Tarkoituksenmukainen, järjestetty
- Huvipuistot ja viihteelliset kierrokset
- Korkea infrastruktuuri turismille

Kuusi attraktiokategoriaa auttaa tukemaan mikä koetaan tummimpana muotona aina kaikista vaalea sävytteiseen saakka. Suurin ero ääripäillä on aito ympäristö ja poliittinen vaikutus.

9 Seitsemän synkkää kohdetta

9.1 Synkät huvipuistot (Dark Fun Factories)

Philip R. Stonen synkkyysjärjestelmä on käännetty tässä yhteydessä ”Seitsemän synkkää palveluntarjoajaa” (Seven Dark Suppliers) (Stone 2006, 152.) Seitsemän synkkää palveluntarjoajaa ja niiden avaaminen auttaa ymmärtämään ja selkeyttämään synkän matkailun monimuotoisia kohteita ja kuinka niitä voidaan laittaa karrikoidusti eri kategorioihin.

Synkät huvipuistomaiset kauhujen talot ja kierrokset; Rakennukset sekä järjestetyt kierrokset, joissa lavastuksen ja näyttelijöiden avulla luodaan aito tunnelmaa kauhusta ja pelosta. Nämä kohteet ovat suurimmaksi osaksi tuotteistettuja ja kaupallisia paikkoja. Näissä on usein ripaus todellisuutta fiktion sisällä. Tunnetuin teatraalista pelottelua ja kärsimystä tarjoava ”Dark fun factory” on Lontoossa sijaitseva The London Dungeon. Nämä kohteet edustavat synkkyysjär-

jestelmässä valoisinta päätä. (Stone 2006 155–156.) Teemalliset huvipuistot tarjoavat kävijöille kauhua ja pelkoa turvallisessa ympäristössä. Kävijä tietää koko ajan, että kaikki on lavastettua ja teatraalista. Näissä kohteissa kävijä tiedostaa, että tapahtumat, joita esitellään näyttelemällä ja lavastuksilla, ovat tapahtuneet oikeasti, mutta hän ei välttämättä osaa yhdistää näkemäänsä yhtä todentuntuisella tavalla kuin aidolla tapahtumapaikalla käynyt matkailija. Rakennetut ja lavastetut kohteet eivät ole oikealla tapahtumapaikalla, ja tämä vaikuttaa myös matkailijan kokemaan tuntemukseen. Usein kyseessä on erillinen rakennus tai sisäpiha, jonne on rakennettu tarkoituksella pelkoa aiheuttavia elementtejä. Osa kävijöistä voi tiedostaa koko vierailun ajan, että kaikki on kuin isossa kummitusjunassa, eikä kävijä osaa heittäytyä pelon vietäväksi ja kokea kauhua turvallisessa ympäristössä.

9.2 Synkät näyttelyt (Dark Exhibitions)

Synkkien näyttelyiden määritelmään kuuluvat museot, kokoelmat, elokuvat tai esillelaitot historiaan jääneistä esineistä. Tähän kategoriaan luetaan lukematon määrä aseita, kidutusvälineitä ja kuolleille omistettuja taideteoksia. Tässä määritelmässä on kyse lähes aina todellisista tapahtumista ja niiden esille tuomisesta. Merkittävimpiä museoita ovat holokaustimuseot, sotamuseot ja lääketieteelliset museot eri puolilla maailmaa. Museoihin on usein myös lisätty erikoistehosteita, jotta kävijät vakuuttuisivat entistä enemmän näkemästään.

Näyttelyt, joissa on esillä aitoja esineitä, videomateriaalia ja valokuvia oikeista tapahtumista, joissa on koettu pelkoa ja kauhua, ovat koskettavia ja usein aiheuttavat matkailijassa vahvoja tunteita. Historian tapahtumista moni tietää ennakoon, mutta kun näkee vielä konkreettisemmin historian tapahtumat, ne tuntuvat huomattavasti todellisemmilta. Museot, joissa on paljon näytillä historiallisia esineitä, jo pelkästään näyttävät karuilta ja todella brutaaleilta kaikessa komeudessaan ilman, että niiden tarkoitusperää tietäisi. Usein näyttelyissä on mukana opas, joka totuusperäisillä tarinoilla vauhdittaa kävijän kokemus-

ta ja mielikuvitusta. Opetuksellisuus ja viihteellisyys ovat myös mukana, ja siksi nämä sijoittuvat keskikohtaan synkkyysasteeltaan.

Niin Check Point Charlie kuin Berliinin muurikin olivat molemmat kylmän sodan ja ideologisesti kahtia jakautuneen Euroopan symboleita uutisten ja median kautta. (Foley & Lennon 2000, 19) Check Point Charlie oli Berliinin muurin pääylityspaikka ja rajatarkastuspaikka Yhdysvaltojen valvontavyöhykkeellä. Check Point Charlie -museossa Berliinissä on nähtävillä kuvia, jotka kertovat niistä vaikeuksista, joita kohtasivat muurin ylittämistä luvatta yrittävät, ja minkälaista elämä sorretussa Itä-Saksassa oli.

Saksassa, Berliinissä, monet natsien vallasta muistuttavat kohteet on tuhottu jo heti sodan jälkeen. Kaupungin viranomaiset pelkäsivät, että kohteiden minkäänlainen kehittäminen saisi natsien sympatisoijat käynnillään osoittamaan kohteille kunnioitustaan. (Foley, 2000, 33.)

Museossa on esillä myös muita kuvia vastaavanlaisista olosuhteista 1900-luvulta, kuten Etelä-Afrikan apartheidiä esitteleviä kuvia. Museo esittelee poliittisia vaikeuksia median kuvien välityksellä. (Foley & Lennon, 2000, 19.) Kansainvälinen media on muokannut käsityksiämme siitä, mitkä ovat merkittäviä paikkoja poliittisessa historiassa ja mitkä kohteista nousevat synkän matkailun kohteiksi.

9.3 Synkät vankityrmät (Dark Dungeons)

Synkät tyrmät ja oikeussalit, joiden kautta esitellään nykypäivän matkailijoille entisaikojen rikoksia ja tapahtumia oikeussaleissa. Nämä kohteet sijoittuvat suurin piirteen keskikohtaan ”synkkyysjärjestelmässä”. Kyseiset kohteet ovat usein kaupallistettuja, ja niissä on käytetty Dark fun factoriesin tapaan hieman teatraalisuutta, jotta matkailijat kokisivat paikan vakuuttavampana.

Entinen vankila Crumlin Road Gaol sijaitsee Crumlin Roadilla, Belfastissa, Pohjois-Irlannissa. Entinen vankila on rakennettu vuonna 1846, ja se on yksi Pohjois-Irlannin vanhimpia säilyneitä. Vankila suljettiin pois käytöstä vuonna 1996 ja se on sittemmin avattu turisteille. Rakennuksella on historiallista ja arkkitehtuurillista arvoa. Tien toisella puolella sijaitsee entinen oikeustalo, johon vankila on yhdistetty maan alla kulkevalla tunnelilla.

Vankila on Pohjois-Irlannissa ensimmäinen, missä suoritettiin vankien teloituksia. Vuoteen 1901 asti vankien ja murhamiesten teloitukset oli järjestetty julkisesti. Teloitusselli rakennettiin vankilan sisäpuolelle, ja kaikkiaan 17 vankia hirtettiin, viimeinen vuonna 1961. Vankila oli toiminnassa 150 vuotta, ja siellä on ollut vangittuna niin miehiä, naisia ja lapsia, murhaajia, naisaktivisteja, lojalisteja ja republikaaneja. Vankilan historiaan sisältyy kuuluisien teloitusten lisäksi nälkälakkoja, kapinoita ja karkaamisia.

Vankila on remontoitu, ja nykyisin siellä järjestetään opastettuja kierroksia turisteille. Opastetulla kierroksella turistit kuulevat vankilan historiasta ja siitä, millaista vangittujen elämä vankilassa oli. Kierros alkaa entisen oikeustalon ja vankilan yhdistävästä tunnelista, kulkee läpi vankilan ja sen sellien aina teloitusselliin saakka ja sen jälkeen vankilan pihalle, minne teloitettut rikolliset on haudattu, hautakivinään vain vankilan muuri, mihin heidän nimiensä alkukirjaimet on kaiverrettu. Päivittäisten opastettujen kierrosten lisäksi tarjolla on myös teemakierroksia, esimerkiksi yöaikaan, jolloin pimeys lisää kauhistuttavaa tunnelmaa. (Visit Belfast, 2016)

9.4 Synkät leposijat (Dark Resting Places)

Synkissä leposijoissa on nimensä mukaisesti kyse hautausmaista ja uhrien leposijoista, joita on tuotteistettu nähtävyyksiksi ja lisätty kiinnostusta ja vetovoimaisuutta opastettujen kierrosten avulla paikan päällä. Usein näissä kohteissa on kuitenkin todellisuutta ja historiaan, joka itsessään toimii vetovoimatekijänä. Hyvänä esimerkkinä tässä voitaisiin käyttää Tshekeissä sijaitsevaa Kutna Ho-

ran Luukirkkoa. Kirkossa sijaitsee tällä hetkellä 40 000 ihmisen luut. Nämä ovat luut on kaivettu haudoista ja tällä hetkellä koko kirkko on täynnä ihmistenluita. (pienimatkaopas, 2004)

Lisäksi voidaan mainita hautausmaat, kuuluisien henkilöiden kuolinpaikat tai muistomerkit, jotka ovat tulleet turistien mielenkiinnon kohteiksi ”vahingossa” ja saaneet suosiota laajemman yleisön matkailukohteina, vaikka alunperin se ei olisi ollutkaan paikkojen ensimmäinen tarkoitus. (Sharpley & Stone, 2009,13.) Esimerkiksi tunnetun henkilön haudalla käyminen saa suuremman merkityksen, kun turisti tietää, että monet muut ovat jakaneet saman kokemuksen ja moni muu tulee myös jatkossa vierailemaan samalla haudalla. (Sharpley & Stone, 2009, 18.) Toisaalta kuuluisuuden haudalla vierailu voi olla ensisijaisesti kiinnostusta hänen elämäänsä kohtaan eikä niinkään ilmennä kiinnostusta hänen kuolemastaan. Silloin tämän kaltaisia hautavierailuja ei voi liittää synkän matkailun piiriin, vaan ennemminkin kulttuurimatkailuun. (Tahvanainen, 2014). Kohteet, jotka lukeutuvat synkkien hautausmaiden ja leposijojen alle, eivät usein edes ole tarkoituksella tuotteistettuja ja kaupallistettuja. Usein nämä kohteet koetaan enimmäkseen historiallisesti tärkeiksi ja siksi niistä halutaan pitää huolta. Matkailijoiden määrän kasvaessa ja matkailijoiden tarpeiden kartoittamisen jälkeen kohteen tulevaisuus on mitä luultavammin enemmän tai vähemmän tuotteistettu.

9.5 Synkät pyhätöt (Dark Shrines)

Synkät pyhätöt ovat usein tapahtumapaikkoja ja muistopaikkoja, joissa on konkreettisesti tapahtunut onnettomuuksia ja hirmutekoja. Dark Shrinet eli pyhätöt muodostuvat sen mukaan mitä maailmalla tapahtuu.

Titanicille on rakennettu lukuisia muistomerkkejä ympäri maailmaa, ja suurin osa niistä sijaitsee Britanniassa ja Irlannissa, tunnetuimmat Belfastissa, Liverpoolissa ja Southamptonissa. Monet miehistön jäsenistä olivat kotoisin Southamptonista, ja kaupungista löytyykin eniten Titanicin liittyviä muistomerkkejä. Patsaita ja muistomerkkejä on pystytetty useaan eri kaupunkiin laivalla meneh-

tyneiden, laivaa rakentaneiden insinöörien ja laivan kapteenin muistoksi. Britannian lisäksi muistomerkkejä löytyy USA:sta, Australiasta ja Kanadasta, jonne on haudattu paljon onnettomuudessa menehtyneitä. Titanicilla on erityistä merkitystä Irlannille; laiva rakennettiin Belfastissa. Suurin osa insinööreistä ja miehistöstä oli kotoisin Irlannista, suurin osa matkustajista, etenkin kolmannen luokan matkustajista oli kotoisin Irlannista, ja laivan viimeinen lähtösatama oli Irlannin etelärannikolla.

Titanicin uppoaminen ja hukkuneiden suuri määrä järkyttivät aikanaan erityisesti siitä syystä, että Titanicin piti olla aikansa laivanrakennuksen taidonnäyte ja uppoamaton. Kuitenkin se törmäsi jäävuoreen neitsytmatkallaan ja 1 500 matkustajaa ja miehistön jäsentä menehtyi. Uppoaminen sai ihmiset epäilemään ylisettyä ”teknologista” kehitystä, joka ei lopulta kestänytkaan toivotulla tavalla. (Foley & Lennon, 2000, 17.) Titanic sai paljon huomiota aikansa medioissa, ja sanomalehdissä kirjoitettiin heti onnettomuudesta.

9.6 Synkät konfliktialueet (Dark Conflict Sites)

Synkät konfliktialueet ovat monimuotoinen kategoria synkän turismin määrittelyssä. Erilaisia kohteita ja historiallisia kuoleman kenttiä on ympäri maailmaa, ja niiden alle voidaan luokitella kaikki paikat, joissa on kuollut paljon ihmisiä sodan tai muun tapahtuman takia. Suurin osa opastetuista ja järjestetyistä matkoista ulottuu aina ensimmäisen maailmansodan jättämiin taistelukenttiin tai paikkoihin. Opastetut ja järjestetyt matkat ovat syntyneet matkailijoiden kiinnostuksesta ja kysynnästä, joten tämä osa-alue on muovautunut kaupalliseksi, kuten moni muukin synkän matkailun osa-alue.

10 Eettisyys haasteena kohteissa

10.1 Näkemyserot

Haasteena synkän matkailun kohteissa on erimielisyys perinteistä ja historian tapahtumien tulkinnasta, varsinkin jos maan historiaan liittyy hirmutekoja. Saman maan kansalaiset voivat tulkita eri tavalla menneisyyden tapahtumia, ja tapahtumien syissä on usein suuria näkemyseroja. Voidaan jälleen palata henkilökohtaiseen kokemukseen ja siihen, minkälaisen ja millaisen aatteellisen kasvatuksen on lapsena saanut. Tietyt tosiasiat eivät muutu, vaikka kasvatusta ja lähtökohdat olisivat kaikilla yksilöillä erilaiset. esimerkiksi se, kuinka historian tapahtumia katsotaan nykypäivänä ja millaisena toimintana henkilö esimerkiksi pitää Natsi-Saksan aikaisia tapahtumia. Jokainen yksilö muodostaa oman "eettisyyden rajan", eikä sitä voi lokeroita tai väittää vääräksi. Historia ja tapahtumat menneisyydessä ovat yhdistelmä opetusta ja viihdettä, mutta myös sosiaalisten ja poliittisten viestien väline. (Sharpley & Stone, 2009, 12.) Synkän matkailun kohteet tuovat esiin moraalisia ja eettisiä kysymyksiä. Traaginen historia kohtaa usein kaupallistamista ja hyväksikäyttöä. Tärkeää on, minkälaisen kokemuksen kävijät, paikalliset ihmiset, uhrit ja heidän läheisensä saavat. (Foley & Lennon, 2000, 2.) Synkän matkailun kohteita voidaan kaupallistaa samalla tavalla kuin mitä tahansa turistikohdetta muun muassa tekemällä matkamuuistoja, tarjoamalla opaskarttoja paikasta tai järjestämällä opastettuja kierroksia. Kohteissa tarjottavien ja myytävien tuotteiden eettisyyttä voi "parantaa" ja tuoda lisäarvoa kohteelle, sillä että osa tuotosta menee hyväntekeväisyyteen kohteen uhrien omaisille tai jonkin muistomerkin rakentamiseen.

Kuinka historiallisen kohteen muuttaminen synkän matkailun kohteeksi onnistuu? Ei ilman kunnollista harkintaa. Onko eettistä muuttaa tragedian tai kuoleman tapahtumapaikka tuottoa tekeväksi turistikohdeksi? Monella kuuluisalla paikalla on traaginen menneisyys historiassaan, esimerkiksi Pariisi ja Ranskan vallankumous, Berliini ja kahtia jakautunut Saksa sekä natsimiehitys monissa Euroopan valtioissa, mutta menneisyys ei tarkoita sitä, etteikö kohde voi muut-

tua. Molemmat kaupungeista ovat kääntäneet synkän historiansa ja sen tapahtumat matkailuvalteiksi ja muuttuneet turisteja houkutteleviksi kohteiksi.

Kohteet eivät siis voi itse täysin vaikuttaa siihen, kuinka muu maailma ne näkee. Turistien näkemykset kohteesta voivat olla erilaisia kuinka miltä kohde omasta mielestään ulospäin näyttää ja miltä se haluaisi näyttää muille. Tilanne on hankala maissa, jossa menneisyys on kielletty tai sen kanssa ei olla vielä tultu sinuiksi. ”Identiteetti vs. Talous”, ikävä menneisyys voi houkuttaa ulkomaisia kävijöitä, mutta samaan aikaan se törmää identiteetin rakentamisen kanssa. (Frey & White, 2013, 63).

10.2 Pohjois-Irlannin kulttuuriperintö

Toinen esimerkki ikävästä ja ei-toivotusta kulttuuriperinnöstä on Pohjois-Irlanti. Erityisesti Londonderrystä ja Belfastista löytyy maan ikävään historiaan kuuluvia kulttuuriperintökohteita. Londonderryssä eräällä kadulla on taloja, joiden seiniin on maalattu suuria seinämaalauksia. Maalaukset esittävät levottomuuksia nationalistien ja unionistien välillä 1970-luvulla. Levottomuuksissa kuoli 1970-luvulla useita ihmisiä. Seinämaalaukset ovat yksi kuuluisimmista nähtävyyksistä Londonderryssä, ja ne ovat tulleet tunnetuiksi median kautta. (Frew & White, 2013, 66.) Paikalliset ihmiset ovat tosin sitä mieltä, että maalausten tilalle tulisi maalata jotakin positiivisempaa, koska kaupunki ei aina ja ikuisesti voi katsoa vain menneisyyteen ja sen ikävään historiaan. Joskus historian fyysiset jäännökset tarjoavat identiteetin, johon moni nykyisin haluaa saada etäisyyttä, vaikka samaan aikaan tunnistavat sen kuuluvan omaan historiaansa. Silloin on kyse epämieluisasta historiasta. Synkkä turismi on esimerkki samankaltaisesta perinnöstä. (White & Frew, 2013, 60). Jos historiasta kertovia seinämaalauksia Derryssä muutettaisiin, ei niillä olisi samankaltaista arvoa matkailulle. Vaikka ne kertovat historian ikävistä tapahtumista, ne kertovat myös historiasta ja ovat osa kulttuuria. Seinämaalaukset ovat levottomuuksien symboli, mutta nykyisin Londonderryssä ja Belfastissa on bussi/Black cab/ kävelykierroksia, joita yksityinen matkailusektori, johon kuuluu myös entisiä vankeja levottomuuksien ajoilta, jär-

jestää. (Frew & White, 2013, 66). Kulttuuriperintömatkailu voi olla yhteydessä rauhan rakentamiseen. (Frew & White, 2013, 66.) Levottomuuksista ei ole kulu-
nut vielä montaa vuosikymmentä, ja ne sukupolvet, jotka ovat joutuneet taiste-
luita todistamaan, ovat vielä elossa. Seinämaalauksen tunnearvo ja ikävä muisto
hävenevät ajan kuluessa. Tulevat sukupolvet suhtautuvat seinämaalauksiin to-
dennäköisesti neutraalimmin, sillä heillä ei ole niiden kuvaamia tapahtumia koh-
taan enää henkilökohtaista sidettä tai muistijälkeä. Tapahtumat siirtyvät muis-
toista historiaan.

Kansallinen identiteetti on liitetty matkailuun, koska sen avulla maiden on tarkoi-
tus erottua toisistaan ainutkertaisuudella ja erilaisuudella etenkin matkailumark-
kinoinnissa. (White & Frew, 2013, 61). Kansallinen identiteetti voi olla sisällytet-
ty matkailumarkkinointiin, ja se pyrkii näyttämään, kuinka jokainen maa on
poikkeuksellinen ja käymisen arvoinen.

11 Median vaikutus synkkään matkailuun

Ensimmäinen tapahtuma, jonka sanotaan kiihdyttäneen synkkää turismia, oli
ensimmäinen maailmansota. Ensimmäinen maailmansota ensinnäkin vaikutti
moneen maahan etenkin Keski-Euroopassa ja siellä jokaiseen sotaa käyneen
maan asukkaaseen. Toisekseen vaikutti myös tapa, jolla ensimmäisestä maail-
mansodasta tiedotettiin, sillä ihmiset saattoivat nähdä filmimateriaalia esimer-
kiksi kuuluisista Sommen taisteluista. (Foley & Lennon 2000, 8.) Ensimmäisen
maailmansodan tapahtumista ei ole kulunut kuin noin sata vuotta, ja ihmiset,
jotka ovat kokeneet sen, saattavat elää edelleen. Näin ollen tapahtumatkin elä-
vät edelleen ja tekevät paikoista, jotka sijoittuvat ensimmäiseen maailmanso-
taan, entistä rankempia ja koskettavampia nykypäivän matkailijoille. Moni mat-
kailija tietää tai on tuntenut henkilön, joka on elänyt kyseisenä aikakautena, ja
näin ollen vierailusta jossain kohteessa saattaa olla todella henkilökohtainen.

Kronologinen alkamispiste synkälle turismille, joskin hyvin sattumanvaraisesti
valittuna, on RMS Titanicin uppoaminen Atlantin valtamerellä vuonna 1912. Ta-

pahtumien kulku oli suurelle yleisölle hämärän peitossa aina vuoteen 1958, jolloin tapahtumista tehtiin ensimmäinen elokuva. (Foley & Lennon 2000, 8). Myös ensimmäisestä maailmansodasta on tehty useita elokuvia, joiden tarkoitus oli esitellä sodan raakuuksia ja brutaaleja seurauksia. Elokuvat voivat olla opettavaisia, tai ainakin toimia varoituksena ja antaa lisää tietoa tapahtumista katsojilleen ja kannustaa tulevia sukupolvia pitämään aseistettua konfliktia vaarallisena poliittisena keinona.

Jos sattuu diplomaattinen, poliittinen, taloudellinen tai teknologinen kriisi missä päin maailmaa tahansa, se lentää länsimaisiin uutisiin tunneissa. (Foley & Lennon 2000, 8). Synkät tapahtumat ovat tulleet meitä lähelle tv:n ja elokuvien kautta. Nähtyään synkkiä tapahtumia televisiossa ihmiset usein päättävät vieraillla kohteissa. Massaturismiksi ei lasketa matkustamista tapahtumapaikalle kuoleman, katastrofin tai hirmuteon sattuessa. Henkilöitä, jotka sattuvat olemaan paikalla esim. katastrofin aikana, voidaan kutsua synkän matkailun ”edelläkävijöiksi”, eikä tällainen matkailu kiinnosta niitä, joilla on poliittisia, taloudellisia tai sosiaalisia aikomuksia. Massoille synkät kohteet alkavat aueta vasta kun infrastruktuuri on valmis ja sijoitukset kohteisiin ovat turvattuja. Tällaiselle yleisölle entinen keskitysleiri tai taistelulenttä on resurssi, jota voi hyväksikäyttää kuten mitä tahansa kohdetta. (Foley & Lennon, 2000 9).

Media vaikuttaa myös siihen, mistä kohteista tulee suosittuja turisteille ja mitkä jäävät vähemmälle huomiolle. Nykyisin sosiaalisessa mediassa turistit voivat jakaa kokemuksiaan reaaliajassa. Turistit edesauttavat suosittujen kohteiden syntymistä ja vaikuttavat siihen, mikä kohde milloinkin on ”pinnalla”. Media myös muokkaa kohteita riippuen siitä, millä tavalla kohteista kirjoitetaan ja kerrotaan. Synkän elokuvan kuvauspaikalle matkustaminen voi tosin liittyä myös kiinnostuksesta sarjaa, sen henkilöitä ja paikkoja kohtaan, eikä niinkään kuolemaan ja kärsimykseen. Silloin matkailijan motiivit lähteä matkalle määrittelevät, onko kyseessä synkkää matkailua vai ei.

Tapahtumien vuosipäivät saavat yleensä mediassa huomiota. Kun esimerkiksi Hiroshiman pommituksesta viime vuonna oli kulunut 50 vuotta tai 2014 ensimmäisen maailman sodan alkamisesta 100 vuotta, tapahtumat palautuivat uudel-

leen ihmisten mieleen. Tällaiset merkkipäivät kasvattavat kohteiden kävijämääriä. Veteraanit ja muut tapahtumissa mukana olleet saavat myöskin huomiota, ja kasvanut matkailijamäärä ja vierailut tapahtumapaikalle kasvattavat paikallista matkailuteollisuutta, mikä on hyvä asia. (Foley & Lennon 2000, 164).

Kuolemaa on nykypäivänä esillä mediassa ja jopa viihteessä mm. elokuvien ja musiikin kautta. Kuolemasta on tullut merkittävä osa populaarikulttuuria. (Sharpley & Stone 2009, 32). Medioiden kautta saamme myös nopeasti tiedon kuolemista ja katastrofeista. Katastrofialueelle matkustaminen on synkkää turismia, mutta entä jos katastrofia seurataan kotoa? Ihmisten ei enää tarvitse matkustaa esimerkiksi ensimmäisen maailmansodan taistelukenttiä katsomaan, vaan he voivat lukea aiheesta kertomuksia ja saada samankaltaisen käsityksen tapahtuneesta. Kun haluamme saada tietoa maailmaa kohdanneesta katastrofista, katsomme televisiota tai luemme sanomalehteä. (Sharpley & Stone 2009, 43).

12 Synkän matkailun tulevaisuus ja kaupallistuminen

Uusia synkän turismin kohteita syntyy jatkuvasti. Eri puolilla maailmaa käydään tälläkin hetkellä sotaa, ja tämän vuoksi uusia taistelukenttiä muodostuu. Ihmisiä kuolee ja teloitetaan, luonnonkatastrofeja sattuu ympäri maailmaa. Muutaman vuosikymmenen päästä nykyhetki on historiaa, jota muistellaan ja tutkitaan uuden tiedon valossa. Esimerkiksi Pariisin terrori-iskut marraskuussa 2015 ovat osoitus tästä. Pariisi, maailman tunnetuin kaupunki, joutui terrori-iskun kohteeksi, kun ihmisiä ammuttiin ja pommitettiin kesken ravintola- tai konsertti-illan. Isku vaikuttaa monen ihmisen matkustusmotiiveihin kielteisesti. Matkailullisesti iskulla oli erityistä merkitystä, koska Pariisi on suosittu kaupunkilomakohde.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen monet sodan aikaisista taistelukentistä muutettiin pelloiksi. Nykyisin turisteille esitetyt kohteet käsittävät käytännössä vain murto-osan siitä, mikä todellisuudessa on ollut historian taistelukenttä, jossa sotilaat ovat taistelleet henkensä uhalla. Kiertoajeluilla kohteissa nähdään

hautausmaita ja muistomerkkejä, jotka eivät kerro koko totuutta synkän kohteen laajuudesta.

”Viimeisellä matkalla” tarkoitetaan esimerkiksi prinsessa Dianan taksilla ajamaa viimeistä matkaa, jonka aikana hänet murhattiin. Tämä matkareitti on Dianasta ja hänen elämästään kiinnostuneelle turistille mielenkiintoinen kokemus. Kyseessä voi olla kuitenkin reitti, jota tavalliset ihmiset käyttävät päivittäin työ- tai koulureittinään. Sen takia on syytä miettiä, onko tällaisen reitin kulkeminen ja kaupallistaminen eettistä. Tavalliset ihmiset, jotka kulkevat reittiä päivittäin, eivät välttämättä halua saada työmatkallaan jatkuvaa muistutusta tunnetun henkilön kuolemasta alueella. Jotkin kuuluisat henkilöt ja heidän kuolemansa ovat saaneet niin paljon huomiota mediassa, että huomio on melkein pimentänyt heidän koko elämänsä ja yksilön kuolema on kaupallistettu mediassa ikonina.

13 Länsimainen suhtautuminen kuolemaan

Nykyinen länsimainen yhteiskuntamme on vieraantunut kuolemasta. Kuolema, kuten myös kärsimys ja hulluus, on nykyisessä yhteiskunnassamme eristetty, piilotettu, unohdettu, ja kielletty (Sharpley & Stone 2009, 39). Kuolema herättää usein suurta kunnioituksen tunnetta länsimaalaisessa yhteiskunnassa, ja siitä syystä kuolemalla ja toisten ihmisten kärsimyksellä tuoteistetut kohteet aiheuttavat eettistä ja moraalista kohua. Kärsimyksen ja historian hulluuden ei tarvitse olla piiloteltua tai kiellettyä, sillä matkailussa on kyse uuden oppimisesta ja kulttuurista, joten miksi tositapahtumia pitäisi salailla ja piilotella, jos niillä voisi olla positiivinen vaikutus tulevaisuudessa. Usein kärsimyksen ja kuoleman kohtaaminen jossain muodossa on matkailijalle opettavaista, ja siitä voi tulla matka myös omaan itseensä. Modernissa yhteiskunnassa ihmiset kohtaavat kuolemaa enää lähinnä kuvien, rituaalien, hautojen ja monumenttien kohdalla.

Nykyisessä yhteiskunnassa on monia keinoja käsitellä kuolemaa ja monia erilaisia mekanismeja kohdata kuolema (Sharpley & Stone 2009, 29). Kuoleman näennäinen puuttuminen julkiselta alueelta voi selittää kuolemaan liittyvän

hämmennyksen, ahdistuksen ja jopa kauhun, ennen kuin yksilö huomaa oman kuolevaisuutensa. Kasvanut yksilöllisyys ja yksityisyys ovat lisänneet kuoleman lääketieteellistämistä ja siirtäneet kuoleman pois yhteisöstä suljettuun ja yksityiseen tilaan. Koskaan aikaisemmin ihmiset eivät ole kuolleet niin hiljaisesti ja hygieenisesti ja hoivaten yksityisyyttä kuin nykyisin. Kuolemasta puhuttaessa miettään lähinnä mikä sen aiheutti, (esimerkiksi, syöpä), emmekä enää ajattele, että ihmiset kuolevat kuolevaisuuttaan (Sharpley & Stone, 2009, 31).

Länsimaissa on hyväksyttyä vieraila synkän tapahtuman tai onnettomuuden tapahtumapaikalla heti sattuneen jälkeen ja ”osoittaa kunnioitusta” kuolleelle. (Foley & Lennon 2000, 10). Yleensä kunnioitusta esitetään viemällä tapahtumapaikalle kukkia tai kynttilöitä. Esimerkiksi prinsessa Dianan kuolinpaikalle vietiin kukkia heti onnettomuuden jälkeen ja tiedon levittyä. Todennäköisesti näille onnettomuuspaikoille pystytetään myöhemmin muistomerkkejä, joilla vierailevat ne, joita tapahtuma erityisesti kiinnostaa nämä ”pyhiinvaeltajat”, matkustavat paikalle ensisijaisesti mielessään vierailu onnettomuuspaikalla. Toisaalta muistomerkit koskettavat myös niitä, jotka sattuvat vain kulkemaan ohi, ja niitä, jotka sattuvat paikalle ja kiinnostuvat siitä pelkästä uteliaisuudesta.

Riippuen uskonnosta tai sosiaalisesta merkityksestä vainajille on jätetty ”pysyvä” sijainti, jossa halukkaat voivat käydä vierailemassa tietäen, että muisteltavan ruumis on lähellä. Haudoilla ihmisiä muistetaan yleensä kynttilöin ja kukilla. (Foley & Lennon 2000, 4).

Nykyinen lääketiede ja kuoleman siirtäminen klinisiin tiloihin voikin juuri toimia synkän turismin syyttäjänä. Kuolema ja hulluus eivät ole kadonneet mihinkään maailmasta, ja jokainen matkailija sen tietää. Surulliset asiat on vain siirretty pois jokapäiväisestä elämästämme, ja näin ollen tuonpuoleiseen liittyvät asiat kiinnostavat ihmisiä, sillä ne eivät ole läsnä joka päivä. On kyse osaksi kielletystä asiasta, joka on kuitenkin luonnollista, ja jokainen tiedostaa sen olemassaolon.

14 Kohteet

14.1 Kohteiden tulkinta

Synkässä kohteessa ihmiselle voi tulla tunne, että hän ei pysty täysin käsittämään kohdetta tai sen esittelemää synkkää historian tapahtumaa. Se voi kyseenalaistaa koko rationaalisen maailmankuvan: mikä tahansa on mahdollista, ja se on pelottavaa. Se luo osaltaan enemmän kauhua ja synkistelyä, inhottavaa tunnetta kuinka hirmutekoja on sallittu tapahtuvan ja kuinka sellaisia voi mahdollisesti tapahtua tulevaisuudessakin.

Synkän matkailun kohteissa on monia erilaisia muuttujia. Onko ”kohuturismia” matkustaa kohteeseen, missä on juuri tapahtunut tuho tai katastrofi, jota sitten halutaan mennä itse paikan päälle todistamaan, jos em. Matkoja verrataan historiallisiin kohteisiin tai tapahtumiin järjestettyihin matkoihin.

Myös aikaisemmin opittu tieto kohteesta vaikuttaa kävijän kokemukseen. Tärkeätä on, miten vierailija ottaa vastaan kokemuksensa ja mihin hänen huomionsa synkässä kohteessa kiinnittyy. Ilman tulkintaa kohteesta tai paikasta kokemus voi jäädä turistille merkityksettömäksi. Tulkinta tarjoaa linkin kohteen ja kävijän välille. Entinen taistelukenttä, katastrofikohte tai muun traagisen tapahtuman tapahtumapaikka voi jäädä sellaisenaan turistille ”tyhjäksi”, samoin kuin museot voivat esitellä kokoelmia esineistä, joilla ei ole juurikaan tai ollenkaan merkitystä kävijälle. (Sharpley & Stone 2009, 113). Toisin sanoen tehokas ja asianmukainen kohteen tulkinta voi saada kuolleen kohteen ”elämään”.

Mitä tulkinta sitten on? Kohteista tarjotaan yleensä faktatietoa. Museoissa on tarjolla informaatiota näytteillä olevista esineistä ja niiden käyttötavoista, miltä ajalta ne ovat peräisin, mistä esineet ovat löytyneet ja niin edelleen. Entisille taistelukentille on yleensä ainakin pystytetty muistomerkki, joka kertoo taistelusta, tai tyrmät ja huoneet vanhoissa linnoissa on nimetty niiden käyttötavan mukaan, jolloin kävijä saa tietää mitä huoneissa on tapahtunut. Tulkinta siis tarjoaa

faktoja, joiden avulla turisti voi yrittää samaistua esimerkiksi taistelukentillä sotineisiin sotilaisiin ja kuvitella mielessään tilanteen. 1950-luvun jälkeen tulkinta on saanut laajemman merkityksen ja paikka tai esine halutaan yhdistää matkailijan tai turistin omaan elämään. (Sharpley & Stone 2009, 113).

Vaaran paikat, epävarmuus selviytymisestä ja äärimmäiset kokemukset kiehtovat ihmisiä. Monet haluavat kokea jotakin sellaista, mitä kukaan muu ei ole aikaisemmin kokenut. Jokainen synkän matkailun kohteessa vieraileva turisti ”kuluttaa” kohdetta eri tavalla. Kulutukseen vaikuttavat turistin motiivit matkustaa kohteeseen.

Vierailut katastrofikohteissa voivat olla turistille myös matka omaan itseen ja omiin ajatuksiin. Turisti alkaa peilata omaa elämäänsä katastrofialueella olevien elämään ja kyseenalaistaa omia tottumuksiaan ja kokemuksiaan, ajatella asioita erilaisesta näkökulmasta.

15 Keskitysleirit, Euroopan synkät pääkohteet

Joissakin synkän turismin jaotteluissa synkät kohteet on jaettu Holokaustikohteiksi. Keskitysleirit Euroopassa kuuluvat silloin tähän kategoriaan. Holokaustiin liittyviä synkkiä kohteita ovat keskitysleirit ja erilaiset holokaustia ja natsi-Saksaa esittelevät museot.

Eurooppalaisille koskettavia paikkoja löytyy erityisesti Saksa, -Puola, -Itävalta - akselilta. Sieltä löytyy keskitys- ja tuhoamisleirejä toisen maailmansodan ajalta. Osa paikoista on tuhottu tarkoituksella, ja keskitysleireillä käytettyjä tuhotyön välineitä on hävitetty jälkien peittämiseksi. Keskitysleireihin oli suorat junayhteydet, jotta uhrien kuljettaminen olisi mahdollisimman helppoa ja se tapahtuisi vähin äänin. Usein jo päätepusäkillä eroteltiin työkykyiset ja työkyvyttömät omiin kasteihin. Työkykyistenkin matka päättyi hyvin lyhyeen, lopulta kaasukammioihin ja ”lääketieteellisten” kokeiden uhriksi. (Kohi, Palo, Päivärinta, Vihervä,

2010). Voimme todeta kohteiden houkuttelevan kävijöitä tunnetulla Auschwitzin keskitysleirillä. Kävijöitä on riittänyt vuosikymmenten ajan ja paikka kerää kävijöitä ympäri maailman. Kymmenessä vuodessa kävijämäärä on vähintäänkin tuplaantunut. Kävijä määrä vertailu:

Kävijämäärät 1993

Auschwitz (Puola) 750,000 kävijä/per vuosi
(Foley & Lennon 2000, 28.)

Kävijämäärät 2013

Auschwitz (Puola) 1,43 miljoonaa vierailijaa (Yle, 2013)

15.1 Auschwitz

Puola oli holokaustin keskipisteessä. Suurin osa holokaustin aikaisista kohteista on entisen "rautaesiripun" takana. Auschwitz-Birkenaun keskitysleiri on kahdessa osassa, se koostuu Auschwitzin keskitysleiristä ja Birkenaun tuhoamisleiristä (Auschwitz II). Keskitysleiri sijaitsee Puolassa, Oswieczemin kaupungissa. Holokaustin tapahtumat eivät ole kaukana historiassa. Elossa on vielä kauheuksia todistaneita ihmisiä, jotka ovat päässeet pakenemaan keskitysleireiltä. Auschwitz on matkailukohde, joka jättää kävijänsä hiljaiseksi.

Keskitysleirien muuttamiseen turistikohteiksi liittyy monia moraalisia kysymyksiä. Holokaustin jatkuva läpikäyminen uusien elokuvien, tekstien ja television välityksellä muistuttaa meitä suuresta kiinnostuksesta tätä historian synkkää ajanjaksoa kohtaan. (Foley & Lennon 2000, 27). Historia ja menneisyys ovat erillään nykyisestä, minne voi matkustaa ja missä voi vieraila. Vaihtoehtoisesti keskitysleirillä itsessään esitellään todellisuutta, ja siellä tapahtumien tulkinta on tärkeää ja jää vierailijalle itselleen omakohtaiseksi kokemukseksi. (Foley & Lennon 2000 31).

Synkkiä matka kohteita voidaan vertailla keskenään myös sen perusteella, ovatko ne oikeisiin tapahtumiin viittaavia ja niitä kuvaavia, vai ovatko kohteet oikeille tapahtumille omistettuja. Tämä vaikuttaa myös synkän kohteen synkkyyteen, Auschwitzin keskitysleiri on synkempi kohde kuin esimerkiksi Holokaustista kertova museo Washingtonissa. Itse keskitysleiri on paikka, jossa kaikki kauheudet ovat historiassa tapahtuneet. Museo ja sen näyttelyt vain liittyvät aiheeseen. (Sharpley & Stone 2009, 20). Aiheeseen liittyy myös problematiikkaa, Holokaustimuseolla Washingtonissa ei ole mitään maantieteellistä linkkiä itse tapahtumaan. Haluaako turismi hyödyntää historian synkkää puolta poliittisin ja taloudellisin tavoitteisiin päästäkseen? Samankaltaisia ongelmia liittyy myös sotamuseoihin, jotka ovat kaupallistettuja kopioita ja toisintoja historian tapahtumista, joita yritetään tulkita nykyihmisen ymmärrettäväksi. (Foley & Lennon 2000, 10).

Massamurha-alueet asettavat suuria haasteita tulkinnalle, ja esiin nousee useita kysymyksiä, jotka liittyvät kävijöiden motivaatioon vierailta kohteissa. Juutalaisten järjestelmällistä tuhoamista on täysin mahdotonta ymmärtää ja selittää. On todella haasteellista ilmaista kielellisesti riittävän tarkasti keskitysleirillä tapahtuneet kauheudet. Koska historiallisia tallenteita on, visuaaliset esittelyt ovat laajalti käytettyjä. (Foley & Lennon 2000, 28). Kuvilla on helppoa välittää keskitysleirien todenmukaisuus, jota sanat voivat harvoin saavuttaa. Tällä tavalla kävijät voivat yhdistää menneen nykypäivään ja jopa yrittää samaistua keskitysleirien uhreihin.

Puolassa natsimiehityksen perintö ja historian jättämät arvet ovat näkyvissä monessa holokaustiin liittyvässä museossa ja keskitysleireillä, (Foley & Lennon 2000, 46). Auschwitz-Birkenau osoittaa ehkä hankalimman esimerkin synkän historian tulkinnasta. Historiaa ei voida kirjoittaa ilman nykytiedon näkymistä lopputuloksessa. (Sharpley & Stone 2009 41). Auschwitz on muistomerkki erityisesti juutalaisten kansanmurhasta. Auschwitz oli alkujaan joukko tiilistä rakennettuja armeijan parakkeja, joissa oli sotilaiden majoitustiloja ja hallinnon toimistoja. Sinne pääsee vierailemaan ilmaiseksi, ja tarjolla on myös ohjattuja kierroksia. (Foley & Lennon 2000 24). Armeijan parakit on muutettu näyttelyiksi, jotka muistuttavat holokaustin laajuudesta ja luonteesta. Näytteillä on mm. uh-

rien kenkiä ja muita varusteita, jotka muistuttavat varkaudesta ja holokaustin vaikutuksesta yksilöihin. Tavarosta ei ole esillä minkäänlaisia kommentteja, ja näin ollen kävijä saa itse arvioida ja analysoida näyttelyitä. Tunnelma paikan päällä on karmaiseva, ja historian hirmuteko on käsittämätön, nykyihmiselle rationaalisen ymmärryksen ulkopuolella. Keskitysleirin valtavan koon voi käsittää vasta paikan päällä.

Birkenaun tuhoamisleirillä on esillä räjäytettyjä kaasukammioita. Myöskään Birkenaun tuhoamisleirillä ei ole ohjeita tai selvityksiä, joten selvästi paikan ylläpitäjät ajattelevat, että kävijän ajatukset paikasta liikkuisivat vain yhteen suuntaan, joskaan tätä ei ole tuotu paikan päällä millään tavoin esille. Äärimmäinen keino on jättää kohteet kokonaan kehittämättä ja ”tulkitsematta” sen kumminkin kävijöille valmiiksi. Vaara siinä olisi, että tulevat sukupolvet unohtavat tai sivuuttavat ihmishistorian synkän ajanjakson tapahtuman. (Foley & Lennon 2000 32.)

Auschwitz- Birkenaun sijainti syrjässä vaikuttaa myös osaltaan siihen, millaisen tulkinnan turisti kohteesta saa. Miksi keskitysleiri on rakennettu syrjään? Onko joukkotuhoamista haluttu piilotella myös sen tapahtuessa? Toisaalta nykyihmisten ei tarvitse myöskään joka päivä muistella synkkää historiaa nähdessään entisen keskitysleirin.

Holokaustista ei voisi Auschwitzissa pitää viihteellistettyjä kierroksia oikeiden näyttelijöiden esittämänä samaan tyyliin kuin esimerkiksi kauhutalo London Dungeonissa, koska Holokaustin tapahtumista on kulunut vain vuosikymmeniä. Kohteen asianomaiset voivat kokea kohteen kaupallistamisen ja tragedian esiläolon loukkaavana. (Koutonen 2012)

Historiallisten kohteiden esittely, varsinkin sellaisten joihin liittyy sotaa ja taisteluja, on erittäin haasteellista. Lähes kaikissa kehittyvissä maissa on taustalla väkivaltainen historia ja jopa kansanmurha. (Milonoff & Rantala 2014, 106.) Historia on aina voittajien kirjoittamaa. Joillekin tulkinta jää ideologian värittäväksi. Se on tyypillistä varsinkin entisissä kommunistimaissa Itä-Euroopassa. Monessa maassa toinen maailmansota on ollut oman ideologian työkalu paljastaa fa-

sismin ilkeät seurauksen ja kunnioittaa Venäjää ja kommunismia ”vapautumisen” voimana. Poliittinen tulkinta kohteista on edelleen nähtävissä esimerkiksi entisillä keskitysleireillä Tšekissä, Puolassa ja entisen Itä-Saksan alueella. (Foley & Lennon 2009, 31).

Synkkien kohteiden valinta, (mistä kohteista tulee turistien matkakohteita), kohteiden tulkinta, median käyttö ja vierailijoiden motiivien ymmärtäminen ovat tärkeitä tietoja, kun halutaan kehittää ihmisten käyttäytymisen ymmärtämistä ja menneiden tapahtumien ymmärtämistä ja sen myötä lisätä kohteiden kunnioitusta.

Jotta voidaan ymmärtää nykyistä ja arvioida tulevaa, täytyy meidän ymmärtää historiaa. Historia on aina väliaikaisten johtajien kirjoittamaa, ja synkissä kohteissa tulisi olla matkailijoille tarjolla useita eri tulkintoja historiasta ja useampi eri näkökulma tapahtumiin, joiden pohjalta turisti voi luoda oman mielipiteensä. (Foley & Lennon, 2000, 162.)

15.2 Dachau

Entisen Itä-Saksan alueella olevat Holokaust muistomerkit ja entiset keskitysleirit esittelevät kaikkia fasismin uhreja ennemmin kuin juutalaisten tuhoa. Toisen maailmansodan jälkeen entiset natsi-Saksan keskitysleirit muuttuivat kommunistisen propagandan välineeksi.

Dachaun keskitysleiri sijaitsee Saksassa. Saksan alueella ei koskaan suunniteltu järjestettävän juutalaisten joukkotuhoa. Tuhoamisleirit haluttiin rakentaa ulkomaille, jotta massamurhaa olisi Saksassa voitu pitää sodan jälkeen ulkomaisena ilmiönä. (Foley & Lennon 2000, 39.)

Saksassa on joitakin säilyneitä keskitysleirejä, joskin osa on tuhottu heti sodan jälkeen, koska ikäviä tapahtumia haluttiin peitellä, eikä muistaa enää sodan lopputta. (Foley & Lennon 2000, 39). Keskitysleirit Saksassa ovat yhtä lailla kuo-

leman ja kidutuksen paikkoja, joskaan eivät samassa mittakaavassa kuin Puolan keskitysleirit.

Keskitysleirikohteiden kehittäminen Saksassa on tärkeää, ei pelkästään hirmutekojen kohteina, vaan myös siksi, että historioitsijat ovat lähestyneet ajanjaksoa historiallisesta ja dokumentteihin perustuvasta näkökulmasta ja kuinka fasismin uhrit ovat muistettu.

Dachau on kritisoitu siitä, että se on ikoni länsimaisille turisteille. Entinen keskitysleiri ei ole kooltaan suurimpia, mutta silti sillä on eniten kävijöitä. Tähän vaikuttaa Dachauun saama mediahuomio sekä sen sijainti lähellä Müncheniä. Kohde on turisteille helposti saavutettavissa. Dachau oli esillä mediassa sen vapautumisen jälkeen ja paikan päällä pidettyjen oikeidenkäyntien ansioista. Niissä tuomittiin leirin entisiä vartijoita ja natsijohtajia. Dachau on kohteena hyvin säilynyt ja jälleenrakennettu, sillä suurin osa sen alkuperäisistä rakennuksista tuhouttiin sodan jälkeen. Dachau tarjoaa hienon museon ja muistelukohteet, mutta kohde ei tarjoa ”autenttista” elämystä samalla tavalla kuin esimerkiksi Auschwitz. 1950- ja 1960-lukujen taitteessa Dachau oli kasvamassa umpeen ja kyseenalaistettiin. (Foley & Lennon 2000, 39 – 40).

15.3 Sachsenhausen

Sachsenhausenin vankileiri perustettiin vuonna 1933 Saksaan Oranienburgiin, joka sijaitsee lähellä Berliiniä, noin 20 pääkaupungista pohjoiseen. SA-joukot toivat leirille poliittisesti epäilyttäviä henkilöitä, ja muun muassa kommunisteja ja sosiaalidemokraatteja, leirillä oli jo juutalaisia. Sachsenhausen ei ollut vielä tuhoamisleiri, joskin vankeja pidettiin nälässä ja heitä kohdeltiin huonosti. Sachsenhausenissa toimi kaikkien Saksan keskitysleirien keskushallinto. Sachsenhausen oli ensin natsien keskitysleiri ja myöhemmin neuvostoliittolaisten vankileiri. (Foley & Lennon 2000, 41).

1945–1950 vankileiri oli tarkoitettu anti-sosiaalisten ja vastustajien internointiin, eli vihollisten eristämiseen. Autoritaarisissa maissa internointi tarkoitti kansainvihollisten sulkemista keskitysleirille. Neuvostojoukkojen voitonjuhlan jälkeen neuvostoliittolaiset vangitsivat leirille saksalaisia ja maanpettureita. Saksalaiset, jotka olivat olleet vankileirin johtajia, joutuivat neuvostovalloituksen jälkeen itse leirille vangeiksi. Kohdetta on hankala tulkita, sillä historian aikana siellä on ollut kaksi eri ideologiaa, fasismi ja kommunismi. (Foley & Lennon 2000, 42, 44)

16 Poorism

Poorism, tarkoittaa matkustamista köyhille alueille ja slummeihin. Turisti matkustaa omaa lähtömaataan heikomman elintason piiriin ja vähemmän kehittyneille alueille tutkimaan ja katsomaan köyhien ihmisten elämää. Slummikierrokset turisteille ovat erittäin kiistanalaisia. Vain rikkailla, teollistuneiden maiden asukkailla on ylipäättään rahaa ja varallisuutta matkustaa. Poorism on sanottu loukkaavan slummien asukkaiden yksityisyyttä ja omanarvontuntoa. On surullista, jos ihmiset matkustavat katsomaan toisten kärsimystä ja köyhyyttä ikään kuin viihteenä. Toisaalta on hyvä asia, jos poorism-käytetyt rahat menevät ihmisten auttamiseen ja slummialueiden kehittämiseen. Slummialueilla vierailu lisää sosiaalista tietoisuutta. Elokuvalla *Slumdog Millionaire* (2008) on ollut merkittävä vaikutus Intian Mumbai slummialueille matkustavien turistien määrän nousussa. (Telegraph 2016). Poorism-kohteita löytyy Intian lisäksi Kaakkois-Aasiasta ja Etelä-Amerikasta, esimerkiksi Brasiliassa. Poorism-termi on peräisin 2000-luvulta, vaikka slummialueille matkustelu on alun perin alkanut Lontoon slummialueilla jo vuonna 1884.

Luonnonkatastrofin jälkeen kohteesta voi tulla poorism-kohteita. Poorism-kohteiden kehittämisessä ja niihin matkustamisessa on samankaltaisia eettisiä kysymyksiä kuin synkkien matkakohteiden kehittämisessä. (Reilun matkailun yhdistys, 2015)

17 Haastattelun helmet

Haastatteluissa halusimme antaa vastaajille oman, ”vapaan sanan”. Pyysimme heitä kertomaan, missä synkässä kohteessa he ovat vierailleet ja minkälainen tunnelma heille kohteesta jäi, mitä kohteessa vierailu sai heidät ajattelemaan tai jäikö heille jotakin yksityiskohtia mieleen. Esitimme joillekin vielä tarkentavia kysymyksiä, kuten vastasiko kohde heidän ennako-odotuksiaan. Näin ollen jokainen vastaaja sai kertoa ne päällimmäiset tunteet ja ajatukset, mitä kustakin kohteesta muistavat.

Synkän turismin kokeminen, ja elämykset ylipäänsä, ovat ihmisille hyvin henkilökohtaisia. Kahdelle eri ihmiselle voi samasta kohteesta jäädä mieleen täysin eri asioita. Ihmiset kiinnittävät huomionsa eri asioihin ja tarkkailevat ympäristöään ja synkän matkailun kohteita omista lähtökohdistaan. Heillä on erilaisia asenteita, ennako-odotuksia ja tietoja. On mielenkiintoista, kuinka erilaisiin asioihin ihmiset kiinnittävät huomiota, sillä myös se kertoo ihmisestä, mikä on heille tärkeätä. Jokin kohde voi järkyttää toista jossakin elämänvaiheessa, kun taas myöhemmin sama kohde voi olla täysin neutraali eikä enää herätä suurempaa reaktiota.

Se oli kamalaa, kukaan ei puhunut siellä vaan kaikki ihmiset olivat hiljaa ja tuntui kuin aika olisi pysähtynyt. Luonnossa paikka oli tosi kaunis. Mieleeni jäi iso puu, johon pienet vauvat hakattiin kuoliaaksi kun haluttiin säästää luotaja...Jotenkin käsittämätöntä miten lyhyt aika siitä on, pelottavaa. Luunpaloja oli vielä maassa, ja vaateriekaleissa oli värät tallella. Ja sitten kun kävimme siellä sotamuseossa, siellä oli verta seinillä. Se oli tosi koskettava paikka, samaan aikaan yksi kauheimmista ja kuitenkin yksi parhaimmista paikoista jossa olen käynyt, kaikkien pitäisi käydä siellä. Ihminen on sairas olento. Jäi surullinen, epäreilu ja etuoikeutettu fiilis. Nainen, 21, Suomi, Kohteena Killing Fields Kamboodza

Käytiin kesällä 2011 katsomassa se Ground Zeron paikka. Se ei ollut mikään tarkoituksenmukainen nähtävyys, jota menttiin tuijottelemaan, vaan lähinnä kun Sohossa oltiin niin menttiin sitä kautta. Hämmästyin kun se olikin vain reiät maassa. Sitä memorialia mun mielestä vasta siis rakennettiin. Ei herättänyt juuri tunteita, koska sitä tapahtunutta ei osannut käsitellä. Washington DC:ssä oli kuitenkin sellainen viestinnän museo, Newseum, jossa oli sen ykköstornin se ihan huippuantenni näyttelyn osana. Silloin se Ground Zerokin sai jotenkin ihan

uuden merkityksen.. Järkytti tosi paljon kun tajusin miten heiveröistä kaikki ihmisen tekemä loppupeleissä on. Siihen näyttelyyn kuulu myös paljon muuta materiaalia joka varmasti teki sitä vaikutusta. Nainen, 22, Suomi, Kohteena Yhdysvallat

Arlington & Kennedyjen haudat D.C.

Arlington oli samalla niin kaunis ja samalla niin sydäntä puristavan järkyttävä kaikkine sotilashautoineen. Tulee kyyneleet silmiin kun ajattelenkin. Kirsikka-puut kukkivat ja sotilaiden hautakiviä oli rivissä silmien kantamattomiin. Kennedyjen haudat ja niiden edessä palavat ikitulet oli sellainen ”nähtävyyks”. Jota mentiin kattomaan ja olihan sekin hieno paikka.. Vaikka tuntuuhan se hölmöltä mennä kattomaan tollasta, ainakin jälkeinpäin ajateltuna. Nainen, 22, Suomi, Yhdysvallat

Brandenburgin portti, Berliini

Berliinissä se historia oli tosi käsin kosteltavissa ja sieltä voisin kirjoittaa monesta paikasta. Mutta erityisesti mieleen jäi se Brandenburgin portti ja tori. Siihen liittyy niin monet sodankäynnit ja julmuudet, että halusin sen nähdä omin silmin. Hirveältä tuntui kävellä sen läpi, kun tiesi historiasta kaikki sodanjulistukset ja muut mitkä siihen liittyi. Silti se oli niin kauniisti konservoitu ja se edusti arkkitehtuurisestihienoja aikoja. Nainen, 22, Suomi, Saksa

”Keskustelin erään antiikkikauppiaan kanssa Damaskoksen vanhassa kaupungissa, että hänen kotikulmillaan ammutaan sattumanvaraisesti. Hän oli huolissaan lapsistaan, jotka olivat olleet useasti vaarassa joutua ammutuksi.” Mies 51, Suomi, kohteena Damaskos, Syyria

”Presidentti al Assadin, sen diktaattorin kannattajat ajavat hurjaa vauhtia liput liehuen edestakaisin eräällä Damaskoksen pääkaduista. Tulen ulos Suomen Suurlähetystön portista ja seurailen tilannetta vaivihkaa. Tekisi mieleni kuvata kännykkäkameralla tapahtumia, mutta en missään tapauksessa uskalla. Eräs kollegani, muistaakseni hollantilainen asiamies oli pidätetty, kun hän oli ”osallistunut liian aktiivisesti” mielenosoituksen tarkkailuun. Otan rämän iranilaisen taksin ja menen hotellille. Keskustelen muutaman nuoren miehen kanssa tilanteesta, kukaan ei uskalla sanoa mielipiteitään...” Mies 55, Suomi, kohteena Damaskos, Syyria

”Turkkilainen eversti kertoo minulle liikuttuneena nähneensä, että ihmisiä oli ammuttu ilmatorjuntatykeillä. Hän kysyy melkein kyyneleet silmissään, ”keitä ovat sellaiset ihmiset, jotka ampuvat toisia näin?” Hän näytti minulle kyseisen tykin hylsyjä, jota oli ammuttu.” Mies, 55, Suomi, kohteena Ankara, Turkki

”Neuengammen keskitysleiri oli konkreettinen näyttämö ihmisen sadismista ja siitä, että käskyjen alla ihminen menettää täydellisesti omatuntoonsa perustuvan harkintakyvyn. Noin puolet rakennuksista on edelleen pystyssä ja sodan loppua kohden kuolleiden lukumäärät nousivat järkyttävästi. Laittaa asiat perspektiiviin.” Nainen 29, Suomi, kohteena Neuengammen keskitysleiri, Kanaali Saaret

”Tulemme risteykseen - auton renkaat palavat ja pari huivilla naamioitunutta

miestä sytyttää lisää autonrenkaita. Meidän pitää kiertää risteys ja löytää uusi reitti jälleen. Seuraavassa risteyksessä toistuu sama näky. Samoin sitä seuraa vassa. Kuljettajamme tekee ristinmerkkejä. Beirutissa asuu paljon kristittyjäkin. Alkaa jo pikkuhiljaa hermostuttaa. Kuljettaja ottaa yhteyttä kollegoihinsa, jotka neuvovat, miten pääsemme hotellille. Kun saavumme hotelliin, kaikki on pimeänä ja viidentähden hotellimme vastaanottaa meidät kynttilöiden kera. Vastaanot-tovirkailija sanoo, This might get very bad! We understand if you want to leave. Mutta mitä on tapahtunut!? Meille kerrotaan, että sisäisen turvallisuuden tiedus-telupäällikkö, kenraali, oli surmattu isolla autopommilla juuri muutama tunti sit-ten eli silloin, kun olimme matkalla Beiruttiin.” Nainen 52, Suomi, Baalbek, Liban-on

“Baalbek on kaupunki Bekaan laaksossa Libanonissa. Kaupunki on tunnettu tempeliraunioista, jotka ovat peräisin Rooman valtakunnan ajoilta. Kohde on UNESCO:n maailmanperintölistalla. Alue sijaitsee lähellä Syyrian rajaa ja sotati-lanteen vuoksi ajoneuvomme on panssaroitu maasturi. Tämä ratkaisi myös mu-kaanlähtömme. Baalbek kuitenkin houkuttelee - onhan se aivan huikaiseva. Toisessa maassa ja toiseen aikaan tempelirauniot kuhisisivat turisteja. Nyt raunioilla on vain neljä muuta vierailijaa. Seuraavana päivänä sille alueelle, missä olimme, ammuttiin Syyrian puolelta useita ohjuksia. Jälkeenpäin tuli ah-distava olo.” Nainen, 52, Suomi, Baalbek, Libanon

Vierailin Struthofin keskitysleirillä syksyllä 2009. Paikka sijaitsee nykyään Rans-kan puolella, Elsassin alueella. Viime kesänä vierailin myös Sachsenhausenin keskitysleirillä Berliinin lähellä. Historia on aina kiinnostanut ja nykyään opiske-lenkin historian opettajaksi. Kokemuksiani voin hyödyntää myös itse myöhem-min opettajana. Mielestäni on hyvä, että näitäkin historian pimeitä paikkoja säi-lötään ja ihmiset niissä käy, jotta menneisyydestä voitaisiin jotain oppia.

Vierailut olivat pysäyttäviä ja pistivät miettimään ihmisyyttä ja historiaa toden te-olla. Keskitysleirit eivät sovellu heikkohermoisille matkailijoille. Ollessani vaihto-oppilaana Saksassa kuulin, että lähes jokainen koululuokka koulun jossain vai-heessa käy vierailulla jollakin keskitysleirillä.

Nainen, 23, Suomi, kohteena keskitysleirit Struthofin keskitysleiri Ranskassa ja Sachsenhausenin keskitysleiri Saksassa

Haastattelemamme henkilöt ovat käyneet hyvin erilaisissa paikoissa ja kuten voi tulkita kertomusten perusteella jokainen matkailija on tuntenut hyvin erilaisia tuntemuksia. Jokainen haastateltava muisti hyvin nopeasti ja selkeästi paikan tai paikkoja jotka voidaan luokitella synkän matkailun piiriin. Matkailijoille oli sel-keästi piirtynyt muistiin tunnelmat ja ajatukset kokemishetkeltä, joten uskomme synkissä kohteissa vierailijoiden kokeneen jotain täysin normaalista poikkeavaa. Aiemmin tekstissä on todettu, että synkkä matkailu harvoin pääasiallinen syy matkustaa vaan henkilöt päätyvät välillä myös sattumalta tapahtumapaikalle ja löytää ilman tarkoitusta kohteen, jota myöhemmin muistelee synkkänä matkai-

luna, sillä kohde on herättänyt poikkeavia tunteita.

18 Synkkä matkailu Suomessa

Suomesta löytyy useita paikkoja, joita voisi tuotteistaa synkän matkailun merkeissä, esimerkkinä Kyllikki Saaren suohauta paikka ja Bodomjärven murhamysteri. Kyllikki Saaren löytöpaikka on Etelä-Pohjanmaalla ja Bodomjärvi keskellä ruuhka Suomea Espoossa. Bodomjärvi on edelleen suosittu leirintäalue. Kyllikki Saari hävisi Etelä-Pohjanmaalla Isojoella 1953, myöhemmin 17-vuotias nuori nainen löytyi, mutta motiivia eikä tekijää saatu koskaan kiinni. Tuhansia henkilöitä osallistui nuoren naisen etsintään ja lopuksi hautapaikka löytyi suon vierestä. Tämä on yksi Suomen suurimmista murha mysteereistä. Kyseiselle hautapaikalle Isojoella on pystytetty tienviitta, jossa lukee ”Kyllikki Saaren suohauta” ja löytöpaikalle on pystytetty kivinen muistomerkki. Useat paikalla kävijät koristelevat muistomerkkiä luonnonkukilla ja tuovat paikalle kynttilän.

Bodomjärvellä tapahtui vuonna 1960 paljon puhuttu surmateko, jossa neljä nuorta lähti telттаilemaan ja vain yksi selvisi hengissä seuraavaan aamuun muistamatta mitään edellisen illan tai yön tapahtumista. Tässä kohteessa ei ole mitään konkreettista nähtävää pahuudesta tai rikoksesta, mutta tositarina riittää kuvittelemaan ja saa ihmiset kiinnostumaan paikasta. Bodomjärven leirintä alueelle vievä kyltitys ilmoittaa iloisesta ”Tervetuloa telттаilemaan” ja monelle paikan historian tuntevalle matkailijalle lause kuulostaa hyvinkin surkuhupaisalta. Bodomjärven ratkaisematon rikos sai lisää huomiota vuonna 2004 kun murhien tutkinta käynnistettiin uudelleen. Ainut hengissä selvinnyt pidätettiin ja hän sai syytteet kolmen muun murhasta, mutta vapautettiin myöhemmin todisteiden vajavaisuuden takia. Tämäkin tapaus on edelleen selvittämättä.

Turun saaristossa Nauvossa sijaitsevalla Seilin saarella on omanlaatuinen, synkkä historia. Saarelle perustettiin vuonna 1619 leprasairaala, jonne sairast eristettiin. Lepradiagnoosi tiesi tuohon aikaan potilaalle eristystä sairaalaan loppuiäkseen. Potilaita pyydettiin saapuessaan tuomaan mukanaan hauta-arkku,

tai puutavaraa, mistä arkun voisi rakentaa, sillä paluuta saarelta ei ollut. Sairaala oli nimenomaan tarkoitettu spitaalilille. Ainoat hoitokeinot saaren potilaille olivat Jumalan sana, terveyslähteen vesi ja paloviina, jota heillä oli lupa polttaa.

Leprasairaala jatkoi toimintaansa 165 vuotta ja spitaalisten jälkeen saarelle tuotiin mielisairauspotilaita. Mielisairaala jatkoi toimintaansa aina vuoteen 1962 saakka. Saaren puukirkko valmistui 1733. Kirkossa on erikseen rajattu alue spitaalilille. Kirkon ympäristössä on puuristejä entisten asukkaiden muistoksi. Varsinaisia matkailupalveluita saarella ei ole, mutta luonnonkaunis paikka houkuttelee turisteja. (Visit Turku 2016)

Tunnettujen murhamysteerien lisäksi Suomessa käydyt sodat ovat vaatineet uhriensa ja kaatuneiden kunniaksi on pystytetty useita muistomerkkejä. Matkanjärjestäjät tekevät matkoja ja kiertojeluita muistomerkeille ja sodassa menetetyille maille Venäjän puolelle. Kyse on sotahistoriasta joten kokeeko matkailija muistomerkeille käymisen synkkänä matkailuna vai ei?

19 Pohdinta

Lähestyimme aihetta miettimällä, miksi ihmiset katsovat kauhuelokuvia. Kauhuelokuvia katsottaessaan ihminen tietää jo etukäteen, että hän tulee näkemään jotakin inhottavaa, mikä saa hänet kauhistumaan ja jännittämään. Silti hän valitsee elokuvan tietoisesti ja on valmiina pelkäämään, jännittämään ja kauhistelemaan. Samalla tavalla synkkään kohteeseen matkustaessaan turistit tietävät jo kohteeseen mennessään, että he tuskin palaavat kohteesta iloisina, vaikka olisivatkin synkkään kohteeseen hyvillä mielin menneet. Synkkiin kohteisiin matkustavat ihmiset kokevat samankaltaisia tunteita kuin he, jotka katsovat kauhuelokuvia.

Kauhuelokuvia katsovat ihmiset haluavat kokea kauhua ja jännitystä turvallisessa ympäristössä, omalla, turvallisella kotisohvalla. Samankaltaista on vierailta kauhukierroksilla museoissa tai vankityrmissä, olivat ne sitten viihteellistettyjä

tai historiaan ja tositapahtumiin perustuvia. Turistit voivat mennä käymään synkässä kohteessa, mutta tarkoituksena on aina saada heidät palaamaan valoisaan. (Stone & Sharpley 2009.) Samalla tavoin myös tositapahtumiin perustuvissa synkissä kohteissa, tarkoituksena on saada turisti takaisin ”valoon” aina vierailun jälkeen.

Kauhuelokuvat tarjoavat katsojilleen myös ”adrenaliinipiikin”, ja elokuvan katsottuaan katsoja tuntee olevansa enemmän elossa. Hänen aistinsa ovat hereillä, koska hän on joutunut jännittämään katsoessaan elokuvaa ja olemaan varuillaan. Ihmisen aivot ja keho reagoivat, aivan kuin hän olisi itse elokuvassa mukana. (Tanenbaum 2011) Elokuvien katsomien myös rikkoo arjen rutiineja ja vie pois oman elämän tylsyydestä ja ongelmista. Toisaalta, jos elokuvan aihepiiri tulee liian lähelle omaa elämää tai siinä on samoja teemoja kuin omassa elämässä, se saattaa häiritä omaa arkea ja rutiineja katsomisen jälkeen. Elokuvan tapahtumat tulevat mieleen ja muuttuvat ”todellisiksi”. Esimerkiksi Tappajahai-elokuvan nähtyään monet ihmiset välttivät luonnonvesissä ja meressä uimista peläten tappajahaita. (Tartakovsky 2012)

Synkissä kohteissa vierailu voi olla matkailijalle ennemminkin henkisesti raskasta kuin fyysisesti. Kuolemaan, kärsimykseen tai katastrofiin liittyvät kohteet saavat ihmiset ajattelemaan asioita, mitä he eivät tavallisessa arjessaan mieti.

Entä jos menee uudestaan johonkin kohteeseen, tuntuisiko se samalta? Pohdimme asiaa siltä kantilta, että kokemushan muuttuu todella paljon mitä enemmän tietää paikasta ja historiasta, mutta jos sen on jo kerran käsitelty niin onko tunne laimeampi. Toisaalta jos käy useamman kerran samassa paikassa, voi huomata jotain mitä ei ensimmäisellä käynnillä noteerannut ja oppia ymmärtämään tapahtumien kulkua tai syitä paremmin. Synkissä kohteissa käyminen saa usein arvostamaan enemmän omaa elämää ja olemaan kiitollinen siitä mitä on. ”Dark Tourism, as well as Dark History occupies an important part to our understanding of what it is to be human.” (Lennon)

Eettisyys tulee vastaan monissa kohteissa. Paikan päälle meneminen uteliaisuudesta saa omankin mielen miettimään miksi tulin tänne, miltä tuntuisi jos jo-

ku tulisi vain katselemaan omien läheisten ihmisen kuolemaan johtanutta tapahtumaa tai paikkaa. Käyminen hirmutekojen muistelupaikalla voi tuntua kävijästä jopa tekopyhältä jos ei ole mitään sidettä tapahtumaan tai henkilöihin, jotka ovat menehtyneet. Vai voimmeko vain ajatella, että kaikki kuuluu historiaan? Voitaissiinko ajatella että historiaan kuuluu hirmutekoja ja kuolema on osa elämää, mutta entä kun kuolema ei ole luonnollinen? Kiinnostavatko meitä juuri sen takia synkät kohteet, joissa usein kuolema ja kuoleminen eivät ole tapahtuneet luonnollisesta? Sillä emmehän me käy vanhoissa sairaaloissa katsomassa sairaalasänkyjä ja hämmästelemässä kuinka moni siellä on menettänyt henkensä tai mitä tragedioita siellä on tapahtunut.

Synkkiä tapahtumia sattuu koko ajan, esimerkiksi sotaa käydään jatkuvasti eri mantereilla. Tälläkin hetkellä ihmisiä kuolee eri puolilla maailmaa, jonkun toisen käden kautta. Miksi kaikki tapahtumat eivät nouse samalla tavalla ihmisten tietoon, esimerkiksi median välityksellä? Millä perusteella synkät turistikohteet tulevat valikoiduiksi katastrofien ja kansanmurhien jälkeen? Onko reilua, että jotkin kohteet ja paikat saavat enemmän huomiota kuin toiset? Täytyisikö kaikkia kärsimyksen uhreja kunnioittaa samalla tavalla? Täytyykö meidän muistaa kaikki synkät tapahtumat historiasta? Myös esimerkiksi maiden hallitukset voivat vaikuttaa siihen, kuinka maan synkkää historiaa muistellaan, vai muistellaanko sitä ollenkaan. Verrataan esimerkiksi Auschwitzia ja Kambodzan kuoleman kenttiä. Auschwitzin natsijohtajat on tuomittu heti sodan jälkeen ja entisestä keskitysleiristä on rakennettu muistomerkki holokaustin ja kansanmurhan uhreja kohtaan. Sen sijaan Vietnamissa koko ikävä ajanjakso historiasta on unohdettu ja kielletty, eikä kaikkia sen aikaisen hallituksen johtajia ja kansanmurhaan osallistuneita ole vielä tänäkään päivänä tuomittu teoistaan, vaikka tapahtumista on kulunut jo 40 vuotta.

On totta, että se minkä kukakin synkistä tapahtumista kokee sykehdyttävänä, riippuu henkilön omasta arvomaailmasta ja maailmankuvasta. Esimerkiksi Lähi-Idässä käydään jatkuvasti sotaa ja siellä tapahtuu terrori-iskuja ja jopa kansanmurhia tälläkin vuosikymmenellä, mutta me täällä Suomessa ja Euroopassa vaikutamme eniten siitä, mikä tapahtuu meitä tarpeeksi lähellä, Euroopassa. Täällä ihmiset tuntevat enemmän holokaustin, siitä opetetaan koulussa lapsille,

mutta esimerkiksi myös Afrikassa ihmisiä on kuollut kansanmurhan uhrina vielä 1990-luvulla, joskaan ei samassa mittakaavassa kuin holokaustin uhrina kuoli juutalaisia. Eikä Ruandan kansanmurhasta ole tehty elokuvia, tai kirjoitettu kirjoja. Entäpä voiko Syyria kääntää, vielä tammikuussa 2016 käynnissä olevan sisällissotansa ja sodan muistomerkit matkailukohteiksi sodan loputtua, esimerkiksi 100 vuoden kuluttua?

Lopulta matkailijat myös matkustavat yhä hurjempiin ja synkempiin kohteisiin ja lopulta matkanjärjestäjät todennäköisesti seuraavat perässä. Voivatko matkailijat muuttaa moraali- ja etiikka-käsityksiä matkustamalla? Monet matkailijat etsivät vaihtoehtoisia kohteita eivätkä perinteiset kaupunki- tai rantalomakohteet enää kiinnosta paljon matkustavia henkilöitä. Oman lähipiirin matkailukohteita ja syitä matkustamiselle pohtiessamme tulimme siihen tulokseen, että nuoria aikuisia kiehtoo enemmissä määrin matkat, jotka sisältävät tavalla tai toisella synkän matkailun piirteitä. Tähän syynä on toki ihmisten lisääntynyt tietoisuus ja tiedonsaannin helppous. Aiemmin jo mainittu, että mitä enemmän tietää jostain tapahtumasta yksityiskohtaisesti, usein mielenkiinto myös kasvaa sitä mukaan. Omia motiiveja matkustamiselle pohtiessa tiedostaa, että motiivit ovat muuttuneet. Aiemmin ensimmäisenä lomamatkasta tulivat mieleen aurinkorannat, lämpö ja hyvä ruoka. Nykyisin kohdetta valittaessa hakee tietoa huomattavasti enemmän ja ottaa selvää historiallisista nähtävyyksistä ja auttamatta suurimman mielenkiinnon saavat synkät kohteet. Miksi me haluamme nähdä pahuutta? Tuntuvatko tämän jälkeen oman elämän vastoin käymiset vähäpätöisemmiltä? Aiemmin lomalta haettiin rentoutumista ja positiivisia tunteita, nykyään ei ole pois suljettua suunnitella lomaa surullisien asioiden äärelle. Se, jonka kukin matkailija kokee surullisena, on henkilökohtaista. Paljon jokaisen henkilön luonteesta miten kukin käsittelee näkemäänsä ja kokemaan. Synkässä kohteessa vierailu saattaa muuttaa oman elämän arvoja. Voi jäädä paha mieli joka kestää pitempäänkin.

20 Lopuksi

Vaikka synkät kohteet vievät matkailijan synkkiin ajatuksiin, ei kohteiden tarkoituksena ole saada ihmisiä pelkästään synkistelemään. Esimerkiksi Auschwitzin entiselle keskitysleirille perustetut näyttelyt on perustettu välittämään tietoa holokaustista, että ihmiset ymmärtäisivät kansanmurhan laajuuden ja hulluuden, ettei samanlaista annettaisi enää tapahtua ikinä tulevaisuudessa. Moni kohteista voi olla todella opettavaisia ja saada kävijän ajattelemaan tulevaisuudessa asioita eri perspektiivistä ja ohjaamaan omaa mieltään niin ettei tarvitse kokea vastaavaa. Usein kohteissa käytyään matkailija alkaa arvostamaan ja kohtelemaan muita ihmisiä paremmin.

Opinnäytetyötä tehdessämme omat ajatuksemme kävivät myös hämmästyttävän surullisen mielentilan puolella, mutta aihe kiehtoi ja tiedonhalu sekä innostus veivät voiton apealta mieleltä. Tietoja etsiessä ja lukiessa huomasi kuinka jäi hämmästelemään ihmismielenpahuutta ja moni niin sanotusti tuttu tapahtuma sai uuden näkökulman kun tapahtumaa tutki tarkemmin ja sai lisää yksityiskohdaisia tietoja. Kyllikki Saaren mysteeriä tarkemmin tutkiessa ajatus lähti lentoon ja mieli alkoi heti suunnitella matkaa Etelä-Pohjanmaalle, jotta pääsisi käymään suohaudalla tai matkalle Tshেকেihin hämmästelemään Kutna Horan luukirkkoa. Tieto lisää mielenkiintoa ja näin sen huomaa, että jokin synkässä matkailussa kiehtoo suunnattomasti.

Mielestämme onnistuimme hyvin opinnäytetyölle asettamissamme tavoitteissa. Työskentely on ollut itsenäistä ja vaatinut paljon oma-aloitteisuutta lähteiden etsimisessä ja analysoimisessa. Työtehtävät jaoimme tasapuolisesti keskenämme, ja yhteistyö on sujunut ongelmitta. Yhteinen ajatustenvaihto ja aiheesta keskustelu on helpottanut työskentelyä ja tuonut molemmille uusia työhön liittyviä ideoita ja ajatuksia. Yhteisistä keskusteluista on ollut hyötyä varsinkin silloin, kun on ollut hankala jatkaa kirjoittamista.

Aloitimme työskentelyn lokakuun 2015 alussa. Työ on edennyt ripeässä tahdissa, ja jouhevasti. Saimme kumpikin järjestettyä aikaa kirjoittamiselle ja lukemi-

selle. Aihe oli molempien mielestä mielenkiintoinen, ja sen takia työ edistyi helposti. Aihe oli niinkin mielenkiintoinen, että välillä oli hankalaa pysyä tekemisämme työn rajoissa, sillä aineistoa etsiessä lukeminen ajautui välillä väärille poluille.

Lähteet

- Ahola, Katja. & Tuuha, Taru-Sade. 2012. Synkkä Matkailu: Teemallisten tuotekokonaisuuksien kysyntä kotimaisten ja kansainvälisten matkailijoiden keskuudessa. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Matkailun liikennejohdon koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Annika. 2014. Miksi synkkä turismi kiehtoo?. Tarinoita maailmalta. 13.4.2014. <http://tarinoitamaailmalta.com/miksi-synkka-turismi-kiehtoo/> Luettu 6.1.2016
- Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D., Wanhill, S. 2008. Tourism: Principles and Practice. Prentice Hall Financial Times. England.
- Crompton, J. 1979. Motivations for pleasure vacation. Annals of Tourism Research 6(4): 408-424.
- Crumlin Road Gaol Belfast. <http://www.crumlinroadgaol.com/> Luettu 6.1.2016
- Everydayhealth. Tanenbaum, S. 2011. Fear Factor: Why We Love Scary Movies <http://www.everydayhealth.com/emotional-health/0426/fear-factor-why-we-love-scary-movies.aspx> Luettu 6.1.2016.
- Foley, M. & Lennon, J. 2000. Dark Tourism – The attraction of death and disaster. Continuum. Lontoo & New York.
- Frew, E. & White., L. 2013. Dark Tourism and Place Identity, Managing and interpreting dark places, Routledge, Lontoo, New York
- Hovi, T. 2009. Kulttuuriperintö ja dracula-turismi. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.
- International Business Times. 2012. Dark Tourism: Understanding The Attraction Of Death And Disaster. <http://www.ibtimes.com/dark-tourism-understanding-attraction-death-and-disaster-696604> Luettu 7.1.2016
- Järviluoma, J. 2006. Turistin luonto. Tutkimus luonnon merkityksestä matkailu veto- voimatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Karhunen, J. & K. Himberg 2004. Murha ratkeaa laboratoriossa. http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/murha_ratkeaa_laboratoriossa Luettu 7.1.2015
- Kettunen, Outi. 2007. Matkailija ja ryhmä SEseikkailumatkailussa - Case kuunari Helena Joutsenen jäljillä. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Matkailun koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kohi A., Palo H., Päivärinta K., Vihervä V., 2010. Eurooppalainen ihminen, Otava. Helsinki.
- Koutonen, J. 2012. Synkkä turismi imaisee matkailijoiden eurot. 6.1.2016. http://yle.fi/uutiset/synkka_turismi_imaisee_matkailijoiden_eurot/6378126
- Milonoff, T. & Rantala, R. 2014. Madventures. Maailmanesitys – Seikkailijan käsikirja kaikkeen. Johnny Kniga Publishing. Helsinki.

- Paris, N. 2013. Dark tourism: why are we attracted to tragedy and death?.
<http://www.telegraph.co.uk/travel/travelnews/10523207/Dark-tourism-why-are-we-attracted-to-tragedy-and-death.html> 6.1.2016
- Pieni matkaopas. 2014. Nähtävyyksiä Prahan lähistöllä. Kutna Hora – luukirkko.
 Luettu 6.1.2015
<http://www.pienimatkaopas.com/praha/paivaretket.html>
- Purchase E. 1999. Out Of Nowhere: Disaster and Tourism in the White Mountains. The Johns Hopkins University Press. Baltimore. Maryland.
- Psychcentral. Tartakovsky, M. 2012. Why Some People Love Horror Movies While Others Hate Them.
<http://psychcentral.com/blog/archives/2012/10/31/why-some-people-love-horror-movies-while-others-hate-them/> Luettu 6.1.2016
- Sharpley, R. 2009. Shedding Light on Dark Tourism: An Introduction. Teoksessa Sharpley, R. & Stone, P.R. 2009. The Darker Side of Travel – The Theory and Practice of Dark Tourism. Iso-Britannia. Channel View Publications.
- Stone, P.R. 2009. Making Absent Death Present: Consuming Dark Tourism in Contemporary Society. Teoksessa Sharpley, R. & Stone, P.R. 2009. The Darker Side of Travel – The Theory and Practice of Dark Tourism. Iso-Britannia. Channel View Publications.
- The Telegraph. Travel – Plan with the experts – book with confidence. Dark tourism sites around the world.
<http://www.telegraph.co.uk/travel/picturegalleries/10252119/Dark-tourism-sites-around-the-world.html?frame=2647699>. Luettu 6.1.2016
- Tieteen termipankki. 2016. Kirjallisuudentutkimus: katharsis.
<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:katharsis> luettu 11.1.2016
- Tuominen H. 2012. Murha ei vanhene koskaan.
<http://www.matkallamaailmalla.fi/murha.html> Luettu 4.1.2015
- Visit Belfast. Crumlin Road Gaol <http://visit-belfast.com/things-to-do/member/crumlin-road-gaol> . Luettu 6.1.2016.
- Visit Finland. 2014. Kulttuurimatkailun kehittämissstrategia kansainvälisille markkinoille 2014–2018.
- Visit Turku. 2016. Seilin Saari. http://www.visitturku.fi/seilin-saari_fi luettu. 11.1.2016
- Vuoristo, K. 2001. Matkailun muodot, WSOY, Helsinki
- Yle. 2013. Auschwitzin keskitysleirihistoria kiinnostaa yhä useampaa. Luettu 20.11.2015
http://yle.fi/uutiset/auschwitzin_kestitysleirihistoria_kiinnostaa_yha_useampaa/6438642

Haastattelu:

- Henkilö 1. Nainen 21. Haastattelu 27.11.2015. Sähköposti.
- Henkilö 2. Nainen 22. Haastattelu 1.12.2015. Sähköposti.
- Henkilö 3. Mies 51. Haastattelu 15.11.2015. Sähköposti.
- Henkilö 4. Mies 55. Haastattelu 26.11.2015. Sähköposti.
- Henkilö 5. Nainen 29. Haastattelu 26.11.2015. Sähköposti.
- Henkilö 6. Nainen 52. Haastattelu 29.11.2015. Sähköposti.
- Henkilö 7. Nainen 23. Haastattelu 16.12.2015 Sähköposti.

